

JYVÄSKYLÄN SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖOHJELMA

Tupala Anna-Kaisa, Jyväskylän seurakunnan Ympäristötyöryhmä

JYVÄSKYLÄN SEURAKUNTA

Sisällysluettelo

1 ESIPUHE	5
2 YMPÄRISTÖOHJELMAN SISÄLTÖ JA PÄÄTAVOITTEET	6
3 YMPÄRISTÖDIPLOMIN HAKUPROSESSI JA JÄRJESTELMÄN LAADINTA	6
3.1 KIRKKONEUVOSTO KÄYNNISTÄÄ YMPÄRISTÖDIPLOMIN HAKUPROSESSIN JA ASETTAA VALMISTELEVAN TYÖRYHMÄN.	6
3.2 SEURAKUNNAN TOIMINNOISTA TEHDÄÄN SISÄINEN YMPÄRISTÖKATSELMUS.	6
3.3 KATSELMUKSESSA ILMENNEIDEN ONGELMIEN RATKAISEMISEKSI ASETETAAN TAVOITTEET YMPÄRISTÖOHJELMASSA.	6
3.4 YMPÄRISTÖOHJELMAN TOTEUTUMAN SEURANTA.	7
3.5 KIRKKONEUVOSTO HYVÄKSY YMPÄRISTÖOHJELMAN.	7
JOHDON SITOUTUMINEN	7
3.6 KIRKKONEUVOSTO VALITSEE SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖVASTAAVAN JA –TYÖRYHMÄN.	7
3.7. SEURAKUNNAN TYÖNTEKIJÖILLE JÄRJESTETÄÄN YMPÄRISTÖKOULUTUSTA.	7
3.8 PISTEIDEN LASKEMINEN JA TARKISTUSTAULUKON TÄYTTÄMINEN.	8
3.9 TUOMIOKAPITULIN NIMEÄMÄT AUDITOIJAT TARKASTAVAT SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄN.	8
3.10 DIPLOMIN UUSIMINEN.	8
LISÄTOIMISTA SAATAVAT PISTEET	8
3.11. TEHTÄVÄALUEILLE NIMETÄÄN YMPÄRISTÖVASTAAVAT.	8
3.12. TYÖNTEKIJÖILLE ANNETAAN LISÄKOULUTUSTA YMPÄRISTÖASIOISTA.	8
3.13 YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄSTÄ JA SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖTOIMINNASTA TIEDOTETAAN JULKISUUDESSA.	8
3.14 OMA VÄLIAUDITOINTI.	8
4 TOIMINTA JA TALOUS	8
4.1 YMPÄRISTÖTAVOITTEET OVAT TOIMINTA- JA TALOUSSUUNNITELMASSA (TTS) JA NIIDEN TOTEUTUMISEN RAPORTOINTI ON JÄRJESTETTY.	8
4.2 HANKINNOISTA TEHDÄÄN YMPÄRISTÖSELVITYS JA HANKINTAOHJEISSA JA TARJOUSPYYNNÖISSÄ HUOMIOIDAAN TUOTTEIDEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET.	9
4.3 SJOITUKSISSA NOUDATETAAN KIRKON VASTUULLISEN SJOITTAMISEN PERIAATTEITA.	9
4.4 HIILILASKURI ON OTETTU KÄYTTÖÖN.	9
LISÄTOIMISTA SAATAVAT PISTEET	9
4.5 Sijoituksia vastuullisissa sijoitusrahastoissa.	9
<i>Seurakunnan sijoitustoiminnassa noudatetaan vastuullisen sijoittamisen periaatteita. Niistä on Kirkkohallitus julkaissut ohjeistusta ”Kirkon vastuullisen sijoittamisen ohjeet” – julkaisussa.</i>	9
4.6 BUDJETTIVAROJA OHJATAAN KANSAINVÄLISEEN DIAKONIAAN JA LÄHETYSTYÖHÖN KESKIMÄÄRÄISTÄ ENEMMÄN.	9
4.7. SEURAKUNNASSA KÄYTETÄÄN PALJON YMPÄRISTÖMERKITYJÄ TUOTTEITA.	9
4.8. <i>Ympäristövaikutuksia seurataan ympäristöindikaattorien avulla.</i>	9
4.9. HIILIDIOKSIDIPÄÄSTÖJEN VÄHENTÄMINEN JA KOMPENSOINTI	10
4.10. MUUT TOIMENPITEET	10
5 YMPÄRISTÖKASVATUS	10
5.1 SEURAKUNNALLA ON YMPÄRISTÖKASVATUSSUUNNITELMA.	10
5.2 YMPÄRISTÖVASTUU ON ESILLÄ LUOMAKUNNAN SUNNUNTAINA JA JUMALANPALVELUKSISSA.	10
5.3 YMPÄRISTÖKASVATUSTA TOTEUTETAAN VÄHINTÄÄN KOLMESSA HENGELLISEN TYÖN TYÖMUODOSSA.	10
LISÄTOIMISTA SAATAVAT PISTEET	10
5.4. <i>Seurakunta järjestää ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia</i>	10
5.5. <i>Seurakunta järjestää ympäristötapahtumia</i>	11
5.6. <i>Hiljaisuuden paikaksi on rauhoitettu luontokohde.</i>	11
5.7. <i>Seurakunta tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa ympäristöasioissa.</i>	11
5.8. <i>Ympäristökasvatuksessa on otettu käyttöön välillisen vaikuttamisen menetelmät.</i>	11
5.9. <i>Julisteet ja oppaat ympäristökasvatuksessa</i>	11

6 JÄTEHUOLTO	11
6.1 SEURAKUNNAN TOIMINNOISTA TEHDÄÄN JÄTEHUOLTOSELVITYS.	11
6.2 JÄTEHUOLTOSUUNNITELMASSA ESITETÄÄN TAVOITTEET JA KEINOT JÄTTEEN MÄÄRÄN VÄHENTÄMISEKSI JA HYÖTYJÄTTEEN KERÄYKSEN TEHOSTAMISEKSI.	11
6.3 HYÖTYJÄTTEIDEN KERÄYS ON JÄRJESTETTY KUNNAN JÄTEHUOLTOMÄÄRÄYSTEN MUKAISESTI.	11
6.4 VAARALLISTEN JÄTTEIDEN KÄSITTELY ON JÄRJESTETTY LAIN JA KUNNAN JÄTEHUOLTOMÄÄRÄYSTEN MUKAISESTI JA TEHTÄVÄÄN ON NIMETTY VASTUUHENKILÖ.	12
6.5 BIOJÄTTEEN ERILLISKERÄYS TOTEUTETAAN KUNNAN MÄÄRÄYSTEN MUKAAN. VIHERALUEILTA SYNTYVÄ PUUTARHAJÄTE KOMPOSTOIDAAN.	12
6.6 KAATOPAIKKAJÄTTEEN MÄÄRÄÄ SEURATAAN.	12
6.7 HAUTAKYNTTILÄT JA KUKKALAITTEET LAJITELLAAN JA KERÄTÄÄN HYÖTYKÄYTTÖÖN.	12
LISÄTOIMISTA SAATAVAT PISTEET	12
6.8 Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kattavammin kuin jätehuoltomääräyksissä edellytetään.	12
6.9 Kertakäyttöt tuotteita on vaihdettu kestäviin.	12
6.10 Kaatopaikkajätteen määrä on vähentynyt.	12
6.11 Bio- ja käymäläjätteet kompostoidaan omatoimisesti.	12
6.12 Hautausmaalla on järjestetty omaisille hyötyjätteiden lajittelupisteet.	12
7 SIIVOUS	13
7.1 SEURAKUNNAN SIIVOUSTOIMINNOISTA TEHDÄÄN YMPÄRISTÖSELVITYS.	13
7.2 HANKINNOISSA ON YHTENÄ KRITERINÄ TUOTTEIDEN YMPÄRISTÖYSTÄVÄLLISYYS.	13
LISÄTOIMISTA SAATAVAT PISTEET	13
7.3 Henkilökunnan koulutuksessa on otettu ympäristöasiat huomioon.	13
7.4 Haitallisia aineita on vaihdettu turvallisempiin.	13
7.5 Siivouksessa käytetään ympäristöä säästäviä tuotteita.	13
8 ENERGIA JA RAKENTAMINEN	13
8.1 RAKENTAMISEN JA MAANKÄYTÖN SUUNNITTELUSSA NOUDATETAAN RAKENNUSLAIN, METSÄLAIN, LUONNONSUOJELULAIN JA MUIDEN LAKIEN YMPÄRISTÖSÄÄDÖKSIÄ.	13
8.2 SEURAKUNTA HUOLEHTII KULTTUURIPERINTÖOMAISUUDEN HOIDOSTA.	13
8.3 UUDIS- JA KORJAUSRAKENTAMISESSA HUOMIOIDAAN YMPÄRISTÖKRITERIT.	13
8.4 ENERGIAN JA VEDEN KULUTUKSEN SÄÄNNÖLLINEN SEURANTA ON JÄRJESTETTY.	14
8.5. SEURAKUNNAN KIINTEISTÖISSÄ ON TEHTY ENERGIAKATSELMUS TAI VASTAAVA KUNTOKARTOITUS.	14
Krematorion ympäristölupa	14
8.6. KIINTEISTÖNHOITOON ON NIMETTY ENERGIAVASTUUHENKILÖ.	14
8.7. SÄÄSTÄVÄSTÄ ENERGIAANKÄYTÖSTÄ ANNETAAN OHJEET JA KOULUTUSTA HENKILÖSTÖLLE.	14
LISÄTOIMISTA SAATAVAT PISTEET	14
8.8. Seurakunta toteuttaa ekologisia rakennushankkeita tai investointeja.	14
8.9. Sähkön, lämmön ja veden ominaiskulutus vähenee vuositasona.	14
8.10. Seurakunta käyttää uusiutuvaa energiaa.	14
8.11. Seurakunta käyttää ympäristömerkittyä energiaa.	14
8.12. Seurakunta osallistuu energiansäästöviikkoon.	14
8.13. Tilojen käyttöastetta on tehostettu.	14
8.14. Muut energiansäästötoimenpiteet	14
9 RUOKA JA KEITTIÖT	15
9.1 RUOKAHUOLLOSTA TEHDÄÄN YMPÄRISTÖSELVITYS.	15
9.2 YMPÄRISTÖMERKITYJÄ TUOTTEITA VALITAAN AINA KUN MAHDOLLISTA.	15
9.3 SEURAKUNNAN KAHVI- JA TEEHANKINNOISTA OSA ON REILUN KAUPAN TUOTTEITA.	15
9.4 SEURAKUNNAN JOUKKORUOKAILUSSA NOUDATETAAN RAVITSEMUSSUOSITUSTEN TAVOITTEITA.	15
LISÄTOIMISTA SAATAVAT PISTEET	15
9.5. Peruselintarvikkeista merkittävä osa on lähituotteita.	15
9.6. Elintarvikkeista osa on luomutuotteita.	15

9.7. Tarjolla on kasvisruokavaihtoehto.	15
9.8. Reilun kaupan tuotteita käytetään runsaasti.	15
9.9. Keittiöhenkilökunnalla on ympäristöpassi.	15
9.10. Muut toimenpiteet.....	15
10 TOIMISTOT.....	16
10.1 TOIMISTOISSA TEHDÄÄN YMPÄRISTÖSELVITYS.....	16
10.2 ENERGIAITEHOKKUUTTA ON PARANNETTU MUUTTAMALLA KÄYTTÖTAPOJA.....	16
10.3 HANKINTOJA TEHTÄESSÄ JA VALMISTAJIA KILPAILUTETTAESSA TUOTTEIDEN YHTENÄ VALINTAKRITEERINÄ OVAT YMPÄRISTÖOMINAISUUDET.	16
LISÄTOIMISTA SAATAVAT PISTEET	16
10.4. Käytössä on uusiopaperia ja muita uusiotuotteita.	16
10.5 Paperin kulutuksen vähentäminen on tietoinen tavoite.	16
10.6. Seurakunnan toimistolle on hankittu Green Office -tunnus.....	16
10.7. Muut toimenpiteet.....	16
11 HAUTAUSMAAT JA VIHERALUEET	16
11.1 HAUTAUSMAIDEN JA VIHERALUEIDEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSISTA TEHDÄÄN SELVITYS.	16
11.2 HOITO-OHJEISSA ON OTETTU HUOMIOON YMPÄRISTÖASIAT.	16
11.3 KESÄKUKKAHOIDON VAIHTOEHTONA ON TARJOLLA PERENNAHOITO.	16
LISÄTOIMISTA SAATAVAT PISTEET	17
11.4 Hautausmaiden kulttuurihistorialliset arvot on inventoitu.	17
11.5 Osa hautausmaasta tai puistoalueesta on luonnonmukaisesti hoidettua aluetta.	17
11.6 Istutuksissa suositaan perennoja kesäkukkien sijaan.	17
11.7 Haitallisista torjunta-aineista on luovuttu.	17
11.8 Kasteluveden vähentämiseksi on ryhdytty toimiin.	17
11.9 Hautausmaalla käytetään vähäpäästöisiä työkoneita.	17
11.10 Lajistokartoitukset ja kunnostukset kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa kohteissa.....	17
11.11 Muut toimenpiteet.....	18
12 LEIRI- JA KURSSIKESKUKSET.....	18
12.1 LEIRI- JA KURSSIKESKUSTEN JA KESÄKOTIEN TOIMINNOISTA TEHDÄÄN YMPÄRISTÖSELVITYS.....	18
12.2 YMPÄRISTÖSELVITYKSEN POHJALTA LAADITAAN LEIRIKESKUKSEN TAI KESÄKODIN YMPÄRISTÖOHJELMA.	18
12.3 JÄTEVEDET KÄSITELLÄÄN NIIN, ETTÄ NIISTÄ EI AIHEUDU VALUMIA VESISTÖIHIN EIKÄ POHAVETEEN.....	18
12.4 ARVOKKAAT LUONTOKOhteET ON SUOJELTU TAI LUONTOARVOJEN SÄILYMINEN ON TURVATTU HOITO-OHJEISSA.	18
12.5. ALUEELLA ON HYVIN HOIDETTUJA PESÄPÖNTTÖJÄ JA LUONTOPOIKUJA.....	18
12.6. SEURAKUNTA ON VAPAAEHTOISESTI SUOJELLUT ARVOKKAITA RANTOJA TAI MUITA LUONTOKOhteITA.....	18
12.7. LEIRIKESKUKSELLE ON LAADITTU YMPÄRISTÖOHJEET.....	18
12.8. MUUT TOIMENPITEET.....	19
Kulttuurihistorialliset arvot	19
13 METSÄT	19
13.1 SEURAKUNNAN METSIÄ HOIDETAAN METSÄLAIN MUKAISESTI JA LAIN LUETTELEMAT ERITYISEN TÄRKEÄT ELINYMPÄRISTÖT ON KARTOITETTU JA SÄÄSTETTY.	19
13.2 LUONNONSUOJELULAKIEN JA -OHJELMIEN MUKAISET KOhteET ON KARTOITETTU JA SUOJELTU TAI SUOJELU PANTU VIREILLE	19
13.3 SEURAKUNNAN METSÄT ON SERTIFIOITU PEFC- TAI FSC-JÄRJESTELMÄN MUKAAN.....	19
LISÄTOIMISTA SAATAVAT PISTEET	19
13.4. Seurakunnassa toteutetaan osallistuvaa metsäsuunnittelua.	19
13.5. Metsänhoidosta vastaavat ovat saaneet lisäkoulutusta metsänhoidon ympäristöasioista.	19
13.6. Seurakunta on vapaaehtoisesti rauhoittanut alueitaan luonnonmuistomeriksi tai luonnonsojelualueeksi.	19
13.7. Metsissä on tehty METSO-kartoitus ja kohteita on liitetty METSO-ohjelmaan.....	20
13.8. Seurakunnan metsiä on ilmoitettu WWF:n Perintömetsiksi.	20

13.9. Metsiä, soita, ketoja tai vastaavia on ryhdytty ennallistamaan luonnontilaan.....	20
13.10. Seurakunta on vapaaehtoisesti siirtänyt metsien kesähakkuut lintujen pesimäajan ulkopuolelle.....	20
13.11. Metsissä on tehty uhanalaisten lajien täydennysinventointeja.....	20
13.12. Otettu käyttöön erirakenteinen metsänhoito.....	20
13.13. Muut toimenpiteet.....	20
14 LIIKENNE	20
14.1 L SEURAKUNNAN LIIKENNE- JA KULJETUSKÄYTÄNTÖJEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSISTA TEHDÄÄN SELVITYS.....	20
14.2 SEURAKUNNAN OMIEN AJONEUVOJEN ENERGIANKULUTUKSEN SEURANTA JA HUOLLOT ON JÄRJESTETTY.....	20
14.3 AUTOJA JA MUITA KULKUVÄLINEITÄ HANKITTAESSA YMPÄRISTÖOMINAISUUDET OVAT YKSI VALINTAKRITEERI.....	21
14.4 AJONEUVOISSA JA TYÖKONEISSA KÄYTETÄÄN PUHTAIMPIA MARKKINOILLA OLEVIA POLTTOAINEITA JA ÖLJYJÄ.....	21
14.5. SEURAKUNNAN TYÖNTEKIJÖILLE ON ANNETTU TALOUDELLISEN AJOTAVAN KOULUTUSTA.....	21
14.6. KIMPPAKYYDIT JA YHTEISKULJETUKSET TOIMIVAT HYVIN.....	21
14.7. SEURAKUNTA ON EDISTÄNYT KÄVELYN, PYÖRÄILYN JA JULKISEN LIIKENTEEN KÄYTTÖÄ TYÖMATKA- JA MUUSSA LIIKKUMISESSA.....	21
14.8. TOIMINTOJEN LOGISTIIKAA ON KEHITETTY VÄHEMMÄN LIIKENNETTÄ VAATIVAKSI.....	21
14.9. AUTON VAIHTAMINEN VÄHÄPÄÄSTÖISEEN MALLIIN.....	21
LISÄTOIMISTA SAATAVAT PISTEET	21
14.10. MUUT TOIMENPITEET.....	21

1 ESIPUHE

Kirkkoneuvosto päätti 22.10.2014 hakea uutta ympäristödiplomia. Tämä uusi Ympäristöohjelma 2015 -2020 huomioi Kirkon ympäristödiplomin käsikirjan, seurakunnan edellisen ympäristöohjelman, diplomikauden omat kokemukset sekä ympäristökoordinaattori FM Anna-Kaisa Tupalan keväällä 2015 tekemän Ympäristökatselmuksen Jyväskylän seurakunnassa.

Tähän mennessä tehty ympäristötyö on tuottanut hyviä muutoksia toimintatapoihin, muttei ole vielä muodostunut luontaiseksi osaksi kaikkien seurakunnan työntekijöiden toimenkuvaa ja hallinnon päätöksentekoa, kuten on tavoite.

Ympäristöohjelman toteutusmahdollisuus tulee varmistaa huomioimalla se kaikessa seurakunnan toiminnassa, hallinnon päätöksissä ja erityisesti kaikkien toimenkuvien osana. Ympäristötyö onnistuu vain kaikkien yhteisellä työllä – siten se ei myöskään kohtuuttomasti rasita ketään, vaan on osa normaalia työruutiinia.

Alue seurakuntien ympäristötyöryhmien ja kaikkien ympäristövastaavien yhteys ja raportointi koko seurakunnan ympäristötyöryhmään ja päinvastoin on tärkeä osa ympäristötyön onnistumista. Ympäristötyön tulee näkyä toimipisteissä, toiminnassa sekä tiedotuksessa. Ympäristötyöniloa on hyvä jakaa myös seurakuntalaisille!

Ympäristötyöryhmän puheenjohtaja Tuulikki Väliniemi

‘Seurakunnan ympäristötyön perustelut nousevat kirkon uskosta, jonka mukaisesti ihmisen tehtävä on vastuullisesti viljellä ja varjella maata. Kiitollisuus ja kunnioitus kolmiyhteisen Jumalan luomistyötä kohtaan saa meidät vaalimaan elinympäristöämme. Jeesuksen julistus haastaa meidät jatkuvaan kilvoitteluun ja kohtuullisen elämäntavan tavoitteluun, se johtaa meidät korottamaan äänemme heikoimpien ja köyhimpien sekä koko luomakunnan puolesta.’ (Ympäristöohjelma 2010-2014)

2 YMPÄRISTÖOHJELMAN SISÄLTÖ JA PÄÄTAVOITTEET

Jyväskylän seurakunnan ympäristöohjelmassa asetetaan tavoitteet seuraavalle diplomikaudelle 2015–2020. Ympäristöohjelma seuraa kirkon ympäristödiplomin käsikirjan mukaista jäsenystä ja otsikointia.

Ympäristöohjelman ja kirkon ympäristödiplomin eli ympäristöjärjestelmän tavoite on hallita toiminnasta ympäristölle aiheutuvia haittoja ja pyrkiä määrätietoisesti niitä pienentämään. Tätä työtä tehdään osa-aluekohtaisten tavoitteiden kautta. Henkilökunnan sitouttamisella, yhteishengellä ja kannustavalla johtamisella on ensiarvoinen merkitys tavoitteiden saavuttamiseksi.

Päätavoitteet

- 1 Kestävien liikkumismuotojen lisääminen
- 2 Ympäristönäkökohtien painottaminen tuotteiden ja palveluiden valinnassa
- 3 Sähköisten palvelujärjestelmien kehittäminen

3 YMPÄRISTÖDIPLOMIN HAKUPROSESSI JA JÄRJESTELMÄN LAADINTA

3.1 Kirkkoneuvosto käynnistää ympäristödiplomin hakuprosessin ja asettaa valmistelevan työryhmän.

Työryhmä asetettiin syksyllä 2014 ja Kirkkoneuvosto teki 22.10.2014 päätöksen uuden hakuprosessin käynnistämisestä. Edellisen toimintakauden (2010–2014) ympäristötyöryhmä luonnosteli alustavan toimenpideohjelman ja sisäiseen ympäristökatselmukseen liittyvää valmistelutyötä.

3.2 Seurakunnan toiminnoista tehdään sisäinen ympäristökatselmus.

Sisäisen ympäristökatselmuksen ja uuden ympäristöohjelman tekijäksi palkattiin FM Anna-Kaisa Tupala. Tupala laati sisäisen katselmuksen 2015 helmi-huhtikuun aikana selvitysten ja haastattelujen perusteella. Tupala kiersi kaikki yhdeksän alue seurakuntaa ja haastatteli siellä ympäristöasioista vastaavia työntekijöitä, toimistohenkilökuntaa, hengellisen työn tekijöitä ja esimiehiä.

3.3 Katselmuksessa ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseksi asetetaan tavoitteet ympäristöohjelmassa.

Ympäristöohjelma on tässä asiakirjassa esitetyt Jyväskylän seurakunnan ympäristötyön tavoitteet kaudella 2015–2020. Ympäristökoordinaattori Anna-Kaisa Tupala laati ohjelman haastattelukierroksella selvitettyjen alueellisten tavoitteiden ja katselmuksen tulosten pohjalta.

3.4 Ympäristöohjelman toteutuman seuranta.

Ympäristödiplomin seuranta järjestetään seurakunnassa vuotuiseksi toiminnaksi. Ympäristöohjelman toteutumisesta raportoidaan kerran vuodessa ympäristötyöryhmän toimintakertomuksessa. Tässä asiakirjassa määritetään mitä tavoitteita seurataan ja miten. Seurantaan tulee lisäksi sisällyttää tiedot energian kulutuksesta ja hiilijalanjäljen kehityksestä hiililaskurin avulla.

Keväällä 2015 nimitettävät ympäristövastaavat koordinoivat seurannan kokoamista vuosittain. Ympäristötyöryhmällä on vastuu seurannan järjestämisestä ja alueellisilla työryhmillä on raportointivelvoite ympäristötyöryhmälle.

3.5 Kirkkoneuvosto hyväksyy ympäristöohjelman.

Johdon sitoutuminen

Seurakunnan johto sitoutuu ympäristötyöhön ja kannustaa siinä alaisiaan. Johdolla tarkoitetaan toimiyksiköiden johtajia, kirkkovaltuustoa ja kirkkoneuvostoa. Toimiyksiköiden johtajat ovat kirkkoherra Arto Viitala, hallintojohtaja Anu Lajunen, talouspäällikkö Markku Laitinen, kiinteistöpäällikkö Veikko Toivakka, hautaustoimen päällikkö Antti Pekuri, YSP:n johtaja Jukka Helin sekä tietohallintopäällikkö Jouni Lahtinen.

Johto on sitoutunut ympäristötyöhön yleisellä tasolla. Tulevalla diplomikaudella johdon sitoutumista tulee edelleen kehittää. Johdon tulee asettaa konkreettisia tavoitteita ja varmistaa, että seuranta tehdään vuosittain, sekä sisäinen ympäristökatselmus kerran diplomikauden aikana. Johdon tulee varmistaa, että yhteisö voi hyvin ja on kaikilla tasoilla sitoutunut ympäristötyöhön. Tämä vaatii yhteishengen luomista ja sen ylläpitämistä positiivisella otteella. Esimiesten tulee muistaa myös vastuunsa ja velvollisuutensa:

Esimies saa määrätä työntekijän työsopimuksen määrittelemissä rajoissa työtehtävien laadusta, laajuudesta ja työtavoista sekä menettelytavoista työpaikalla. Esimiehellä on valtaa, oikeus olla pomo.

Oikeuteen kuuluu vastaparinä velvollisuus ja valtaan vastuu. Tästä syystä voi perustellusti esittää, että esimiehellä on lain mukaan myös velvollisuus johtaa ja ottaa vastuu. Se tarkoittaa velvollisuutta puuttua asioihin ja toimia: ottaa kantaa asioihin, toteuttaa asetettuja tavoitteita sekä huolehtia lain ja sovittujen pelisääntöjen noudattamisesta.¹

3.6 Kirkkoneuvosto valitsee seurakunnan ympäristövastaavan ja –työryhmän.

Ympäristövastaavat nimitettiin keväällä 2015. Ympäristötyöryhmään kuulutuvat: Pasi Bom (nuorisotyönohjaaja), Kaarina Heiskanen (tiedottaja), Pekka Kirjavainen (leirikeskusten isäntä), Eivor Pitkänen (aluekappalainen), Antti Pekuri (hautaustoimenpäällikkö) ja Jari Tuukkanen (kirkkoneuvoston edustaja).

Lisäksi kaikkiin alueseurakuntiin valitaan alueelliset ympäristötyöryhmät. Ympäristövastaavat (4 hlöä) toimivat tulevalla kaudella koordinoivina henkilöinä ja toimintaa painotetaan enemmän aluekohtaisesti. Aluetyöryhmillä on myös raportointivastuu vuosittaisista ympäristötoimistaan.

3.7. Seurakunnan työntekijöille järjestetään ympäristökoulutusta.

Seurakunnan henkilöstölle tarjotaan ympäristökoulutusta vähintään kerran vuodessa. Lisäksi ympäristötyöryhmä järjestää mahdollisuuksien mukaan erillisiä koulutuksia ja yritysvierailuja.

¹ http://www.akava.fi/akavalainen/arjessa/esimiesverkosto/esimiehen_tehtaviin_kuuluu_johtaminen

3.8 Pisteiden laskeminen ja tarkistustaulukon täyttäminen.

Ympäristödiplomin saamiseksi vaaditaan kaikkien minimikriteerien täyttämistä ja lisäksi seurakunnan on kerättävä vähintään 100 pistettä ympäristötoimistaan. Pisteet seurakunta voi valita omien olosuhteidensa pohjalta ja pääsääntönä on muutamia kriteerejä:

- 1) Mitä isompi ympäristökysymys, sitä enemmän pisteitä
- 2) Mitä enemmän työtä, sitä enemmän pisteitä
- 3) Mitä useampia ihmisiä asia koskee, sitä useampia pisteitä

3.9 Tuomiokapitulin nimeämät auditoijat tarkastavat seurakunnan ympäristöjärjestelmän.

Ympäristökatselmuksen ja -ohjelman ollessa valmis, Jyväskylän seurakunnan kirkkoneuvosto tekee päätöksen hakea uutta ympäristödiplomia. Ulkoinen auditointi on suunniteltu toteutettavaksi syyskesällä 2015.

3.10 Diplomin uusiminen

Diplomin myöntämisestä päättää Kirkkohallitus.

Lisätoimista saatavat pisteet

3.11. Tehtäväalueille nimetään ympäristövastaavat.

Jyväskylän seurakuntaan valitaan 3–4 ympäristövastaavaa, vastuualuejako tulee olemaan:

Ymp.vastaava 1: Hautausmaat ja viheralueet, Metsät

Ymp.vastaava 2: Ympäristökasvatus, Ruoka ja keittiöt

Ymp.vastaava 3: Jätehuolto, Siivous, Energia ja rakentaminen, Leiri- ja kurssikeskukset

Ymp.vastaava 4: Toiminta ja talous, Toimistot, Liikenne

3.12. Työntekijöille annetaan lisäkoulutusta ympäristöasioista.

Ympäristövastaavat voivat saada lisäksi vastuualueeseensa liittyvää koulutusta.

3.13 Ympäristöjärjestelmästä ja seurakunnan ympäristötoiminnasta tiedotetaan julkisuudessa.

Seurakunnan Viestintä hoitaa keskitetysti kaiken tiedotuksen myös ympäristöasioissa. Seurakunnan Henki ja Elämä -lehdessä ympäristöasiat pidetään pitkin vuotta esillä ja teematapahtumista ja -päivistä tiedotetaan niin nettisivuilla kuin lehdessäkin. Ympäristötyöryhmä valmistelee omat julkaisunsa.

3.14 Oma väliauditointi

Oma väliauditointi tulee tehdä diplomikauden puolivälissä, yksi väliauditointi riittää. Väliauditointi on laajempi kokonaiskatsaus seurakunnan ympäristöasioiden tilaan. Ympäristötyöryhmä valitsee auditoinnin tekijät ja opastaa työssä.

4 TOIMINTA JA TALOUS

4.1 Ympäristötavoitteet ovat toiminta- ja taloussuunnitelmassa (TTS) ja niiden toteutumisen raportointi on järjestetty.

Toimintasuunnitelmiin kirjataan vuosittaiset ympäristötavoitteet joka työalalta. Ympäristötavoitteiden toteutumista seurataan toimintakertomukseen kirjattavista raporteista.

4.2 Hankinnoista tehdään ympäristöselvitys ja hankintaohjeissa ja tarjouspyynnöissä huomioidaan tuotteiden ympäristövaikutukset.

Hankinnoissa noudatetaan seurakunnan hankintaohjetta ja ympäristönäkökulmat huomioidaan kilpailutuksien tarjouspyynnöissä.

Ympäristönäkökulmat vaikuttavat selkeämmin tuotteiden ja palveluiden valinnassa. Työntekijöiden sopeutuminen kilpailutuskäytäntöön on vaihtelevaa ja tähän tulee ohjata sekä koulutusta, että asian esilläpitoa ensi diplomikaudella.

4.3 Sijoituksissa noudatetaan kirkon vastuullisen sijoittamisen periaatteita.

Seurakunnan sijoituskohteilta edellytetään vastuullista sijoittamista edistävän yhteisön Finsif'in jäsenyyttä tai sitoutumista muiden vastuullisen toiminnan periaatteiden noudattamiseen. Sijoitustoiminnasta vastaa talouspäällikkö. Lisäksi seurakunnalla on asuntosijoitusta vuokra-asuntojen muodossa. Diakoniaperusteisia asuntoja ei enää ole, vaan ne on myyty vastuulliselle Jyväskyläläiselle säätiölle.

Tavoitteena on jatkaa vastuullisen sijoittamisen linjalla.

4.4 Hiililaskuri on otettu käyttöön.

Hiililaskurin tiedot tallennetaan sen jälkeen kun laskurin toimintaviat on saatu korjattua.

Lisätoimista saatavat pisteet

4.5 Sijoituksia vastuullisissa sijoitusrahastoissa

Seurakunnan sijoitustoiminnassa noudatetaan vastuullisen sijoittamisen periaatteita. Niistä on Kirkkohallitus julkaissut ohjeistusta ”Kirkon vastuullisen sijoittamisen ohjeet” – julkaisussa. Seurakunnalla on kirjallinen sijoitussuunnitelma, jota noudatetaan sijoitustoiminnassa.

4.6 Budjettivaroja ohjataan kansainväliseen diakoniaan ja lähetystyöhön keskimääräistä enemmän.

Tällä hetkellä kansainväliseen diakoniaan ja vastuullisiin rahastoihin on sijoitettu vuosittain vähintään 3,5 % seurakunnan verotuloista. Asuntosijoitusten ja vastuullisten rahastojen osuus kokonaissijoitusomaisuudesta 28,3 %. Jos tarkastellaan vain vastuullisia rahastoja, niiden osuus rahastoarvopapereista on 13,4 %.

4.7. Seurakunnassa käytetään paljon ympäristömerkittyjä tuotteita

Ympäristömerkittyjä tuotteita on seuraavissa kategorioissa:

- siivousaineet (valtaosa pesuaineista)
- ruoka-aineet (reilun kaupan kahvi ja tee, suodatinpaperi, sekä muutamia luomutuotteita keittiöillä)
- toimistotarvikkeet (esim. tulostuspapery, muistilaput, kansiot)
- IT-laitteet (Laptop -tietokoneet, näytöt)
- nurmenhoitokoneet (ruohonleikkurit, siimaleikkurit)

Lisätään ympäristömerkittyjen tuotteiden hankintaa säännönmukaisesti kaikilla seurakunnan työaloilla.

4.8. Ympäristövaikutuksia seurataan ympäristöindikaattorien avulla.

Ympäristöindikaattorit on kartoitettu edellisen diplomikauden aikana. Indikaattorien toteutumista seurataan kerran vuodessa tilikauden päätyttyä. Tavoitteena on vähentää ympäristökuormaa niin, että se on seurakunnan toimintaan ja laajuuteen verrannollista.

Ympäristöindikaattoreiden seurannan tavoitteena on siirtyä ympäristöä säästävämpiin käytänteisiin.

Jyväskylän seurakunnan ympäristöindikaattorit ovat:

- Elintarvikkeet (€)
- Jätehuolto (€)
- Kuivajäte (t)
- Paperin kulutus (€)
- Matkakorvaukset (€)
- Sähkön (kWh)
- Veden ominaiskulutus (m³)
- Lämmön ominaiskulutus
 - o Kaukolämpö (MWh)
 - o Lämmitysöljy (l)
- Lämmitys (€)

4.9. Hiilidioksidipäästöjen vähentäminen ja kompensointi

Seurakunnan metsäomistus ja metsäsuunnitelman mukaiset hakkuut kompensoivat CO₂-päästöjä.

4.10. Muut toimenpiteet

Tavoitteena on työntekijöiden sopeuttaminen ohjauksella ja neuvonnalla kilpailutuksesta aiheutuviin käytännön muutoksiin.

5 YMPÄRISTÖKASVATUS

5.1 Seurakunnalla on ympäristökasvatussuunnitelma.

Seurakunnalla on ympäristökasvatussuunnitelma 2015-2020 ja sitä päivitetään tarvittaessa.

5.2 Ympäristövastuu on esillä luomakunnan sunnuntaina ja jumalanpalveluksissa.

Luomakunnan sunnuntaita vietetään säännöllisesti kerran vuodessa kaikissa Jyväskylän alue seurakunnissa. Ympäristöasiat linkittyvät jumalanpalveluksiin papiston saarnojen kautta. Ympäristötyötä hengellisellä puolella määrittää myös kirkon ilmasto-ohjelma Kiitollisuus, Kunnioitus, Kohtuus.

Ympäristöteeman sisällyttämisestä jumalanpalveluselämään keskustellaan. Kristillisten teemojen ja ympäristön suojelemisen teemojen yhteneväisyyttä korostetaan.

5.3 Ympäristökasvatusta toteutetaan vähintään kolmessa hengellisen työn työmuodossa.

Jyväskylän seurakunnassa ympäristökasvatusta toteutetaan rippikoulu-, nuoriso- ja jumalanpalvelustyössä. Tavoitteena on lapsi- ja perhetyön, leirikeskustusten, ruokapalvelujen ja hautaustoimen työaloilla toteuttaa ympäristökasvatusta.

Lapsi- ja perhetyön toiminnassa yhdistetään ympäristökasvatus ruokailuun ja askarteluun. Leirikeskuksissa kerrotaan luontopoluista, hiljentymisen paikoista ja oikeasta jätelajittelusta. Ruokapalvelujen tehtävänä on oikeiden ravitsemustottumusten edistäminen.

Hautausmailla omaisten tekemää jätteiden lajittelua ja kierrätystä opastetaan lehtikirjoituksin ja www-sivuilla.

Lisätoimista saatavat pisteet

5.4. Seurakunta järjestää ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia

Earth Hour –messutapahtuma ja latukirkko toteutetaan vuosittain jossakin alue seurakunnassa.

Jokaisessa alue seurakunnassa tulee järjestää vähintään yksi ympäristöaiheinen erityisjumalanpalvelus tulevalla diplomikaudella.

5.5. Seurakunta järjestää ympäristötapahtumia

Seurakunnassa jatketaan erilaisten ympäristöteemaisten tapahtumien järjestämistä, esimerkiksi kirpputoreja, tavaroiden vaihtotoreja, latukirkko, pyöräilypyhiinvaellus ja kierrätysaskartelua. Ekotapahtumien vuosikello auttaa ideoinnissa ja muistuttaa valtakunnallisista teemaviikoista.

Tavoitteena on, että alue seurakunnat järjestävät vuosittain yhden ympäristötapahtuman omalla alueellaan. Näitä voivat esimerkiksi olla pyörähuoltotapahtumat, siivoustalkoot, ympäristövalokuvauskilpailu, luontoretki tai ympäristöteemaiset keskustelutilaisuudet, joissa voidaan käsitellä lähiympäristön asioita.

5.6. Hiljaisuuden paikaksi on rauhoitettu luontokohde.

Hiljaisuuden paikkoja kartoitetaan, merkitään hienovaraisesti maastoon ja opastetaan kävijöille. Hiljaisuuden paikaksi rauhoitettuja luontokohteita pidetään esillä Koivuniemen leirikeskuksessa ”taivaskirkko”, hiljentymispaikka kappelin vieressä ja Lehtisaareissa hiljentymisen paikkana on niemenkärki.

5.7. Seurakunta tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa ympäristöasioissa.

Yhteistyötä on tarkoitus jatkaa seuraavien tahojen kanssa: Jyväskylän kaupunki, Päijänteen metsänhoitoyhdistys ry, Metsäkeskus, Lintutieteellinen yhdistys ry, Keski-Suomen Museo, Keski-Suomen ELY-keskus, Reilu Kauppa, Jyväskylän Pyöräilyseura ry, Japa ry, WWF sekä alalla toimivat yritykset

Yhteistyötä vahvistetaan ja laajennetaan eri tahoille yritysten ja järjestöjen kanssa.

5.8. Ympäristökasvatuksessa on otettu käyttöön välillisen vaikuttamisen menetelmät.

Ympäristöstä välittämisen teemaa tuodaan esiin nettisivujen, seurakunnan Facebook -tilin ja YouTube -tilin kautta.

5.9. Julisteet ja oppaat ympäristökasvatuksessa

Ympäristötyöryhmä valmistelee julistesarjaan jatkoa: Elämän vesi, Ruoka, Energia ja Liikenne. Energiansäästövinkkejä-nimisen oppaan tietoja käytetään hyväksi neuvonnassa. Ympäristödiplomin pohjalta tehty Jyväskylän seurakunnan Ympäristöopas ohjaa käyttäytymistämme teemalla ”Ympäristötyötä ei voi ulkoistaa”. Oppaat painetaan EU-Ympäristömerkitylle paperille.

6 JÄTEHUOLTO

6.1 Seurakunnan toiminnoista tehdään jätehuoltoselvitys.

Jätehuoltoselvitys on tehty vuonna 2011 kiinteistöistä ja erillinen selvitys hautausmaista - päivitys on tehty 2015.

6.2 Jätehuoltosuunnitelmassa esitetään tavoitteet ja keinot jätteen määrän vähentämiseksi ja hyötyjätteen keräyksen tehostamiseksi.

Jätehuoltosuunnitelmaa kehitetään ja lajittelua tehostetaan. Alue seurakuntien suurtalouskeittiöiden roska-astioihin tulee saada kuvalliset jätelajittelukyltit.

Kartoitetaan jokaisen toimipisteen henkilökunnan keittiötilat ja varmistetaan, että sieltä löytyy sekajäte, biojäte, lasi ja metalli. Lisäksi keittiöihin tehdään ohjeistus, minne muut jätteet esim. palautuspullot viedään. Jätelajittelutarrat teetetään ja toimitetaan alue seurakuntiin.

6.3 Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti.

Hyötyjätteiden keräys järjestetään Jyväskylän kaupungin määräysten mukaisesti. Seurakunnan toimipisteistä kerätään paperi, pahvi, kartonki, pienlasi ja -metalli. Teetetään lajittelutarrat ja toimitetaan alue seurakuntiin.

6.4 Vaarallisten jätteiden käsittely on järjestetty lain ja kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti ja tehtävään on nimetty vastuuhenkilö.

Vaarallisten jätteiden vastuuhenkilö toimistojen osalta on tekninen isännöitsijä Ilkka Simonen, joka hoitaa vaarallisten jätteiden noudon alue seurakunnista kaksi kertaa vuodessa. Suurikokoiset vaaralliset jätteet tulee toimittaa Mäntykankaan hautausmaan vaarallisten jätteiden konttiin. Kontista vastaa tehtävään nimetty erityisammattimies Jukka Utriainen. Konttiin on mahdollista tuoda ongelmajätteitä myös alue seurakunnista.

6.5 Biojätteen erilliskeräys toteutetaan kunnan määräysten mukaan. Viheralueilta syntyvä puutarhajäte kompostoidaan.

Biojäte haetaan toimipaikoista kaupungin sopimusten perusteella Mustankorkealle kompostoitavaksi. Hautausmailla kompostoidaan omasta toiminnasta kertyvä maatuva aines ja haketettuna pensaiden oksat ja risut. Tehostetaan biojätteen lajittelua joutumasta kuivajätteen joukkoon.

6.6 Kaatopaikkajätteen määrää seurataan.

Kaatopaikkajättemäärien seuranta tehdään vuosittain jäteyhtiöiden tilastojen perusteella.

6.7 Hautakynntilät ja kukkalaitteet lajitellaan ja kerätään hyötykäyttöön.

Hautakynntilöille toteutetaan erillislajittelu marras-huhtikuun aikana. Hautakynntilät toimitetaan L&T:n kierrätyspisteeseen, jossa tehdään polttoainehaketta lämpölaitoksiin. Kukkalaitteet lajitellaan biojätteeseen ja muoviosat kuivajätteenä poltettavaksi. Hautakynntilöiden metallikansille ja -lyhdyille on erillinen metallikeräysastia jättepisteissä.

Jyväskylän alueella tehostetaan polttoon menevän jätteen lajittelua. Lasiset hautakynntilät lajitellaan kuivajätteen joukkoon tiukentuneiden lajitteluohjeiden mukaisesti. Tiedotetaan omaisia vuodenaikojen mukaan muuttuvasta jätelajittelusta.

Lisätoimista saatavat pisteet

6.8 Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kattavammin kuin jätehuoltomääräyksissä edellytetään. Tuikkukynntilöiden alumiinipohjien keräystä tehdään. Alttarikynntilöiden pätkeä kerätään kynntilöiden ja sytykkeiden valmistukseen.

6.9 Kertakäyttötuotteita on vaihdettu kestäviin.

Muovikuoristen hautakynntilöiden sijaan omaisia ohjeistetaan kiinteiden lyhtyjen käyttöön. Ruokapalvelussa vältetään kertakäyttöisiä ruokailuvälineitä, pikkupurkkiin pakattuja mehuja, jogurtteja sekä annospakattuja voi- tai margariininappeja.

6.10 Kaatopaikkajätteen määrä on vähentynyt.

Kaatopaikkajätteen määrää vähennetään kiinnittämällä huomiota tarkempaan lajitteluun sekä hankintojen suunnitteluun.

6.11 Bio- ja käymäläjätteet kompostoidaan omatoimisesti.

Merkittävässä laajuudessa kompostointia tehdään hautaus- ja puistopalveluissa. Komposteissa käsitellään kesäaikainen nurmenleikkuujäte myös seurakunnan kiinteistöjen piha-alueilta.

6.12 Hautausmaalla on järjestetty omaisille hyötyjätteiden lajittelupisteet.

Hautausmaille on järjestetty biojätteen, kuivajätteen, metallin ja kynntilöiden jättepisteet tarkempaa lajittelua varten. Suuremmilta hautausmailta biojäte tullaan kompostoimaan, keräysmetallit vaihdetaan raakateräkseen ja kaikki muu toimitetaan kierrätyskeskukseen, jossa siitä tehdään murskauksen ja magneettiseulonnan jälkeen polttokelpoista haketta.

7 SIIVOUS

7.1 Seurakunnan siivoustoiminnoista tehdään ympäristöselvitys.

Kertakäyttöliinoja vaihdetaan jatkossakin mikrokuituliinoin. Tavoite on saada säästöä pesuaineissa sekä ympäristökuormaa pienemmäksi.

7.2 Hankinnoissa on yhtenä kriteerinä tuotteiden ympäristöystävällisyys.

Hankintaohjeissa määritellään ympäristönäkökohtien huomioiminen. Sopimusosapuoli Finntensid toimittaa suuremmat pesuainetilaukset neljästi vuodessa. Hankinnoissa jatketaan ympäristömerkittyjen tuotteiden käyttöä.

Lisätoimista saatavat pisteet

7.3 Henkilökunnan koulutuksessa on otettu ympäristöasiat huomioon.

Finntensid-sopimuskumppanin antaa koulutusta ja tietoa pesuaineiden annostelusta, siivouslaitteiden huollosta, uusista työvälineistä ja pesuaineista. Siivousta kehitetään ympäristöystävälliseen suuntaan, jolloin pesuainemäärät ja siivoustaajuudet saadaan optimoitua.

7.4. Haitallisia aineita on vaihdettu turvallisempiin.

Ympäristön kannalta haitalliset aineet vaihdetaan ympäristöystävällisempiin tuotteisiin.

7.5. Siivouksessa käytetään ympäristöä säästäviä tuotteita.

Yhteishankintojen tavoitteena on ympäristöä säästävien hoitoaineiden käyttö kiinteistöillä.

8 ENERGIA JA RAKENTAMINEN

8.1 Rakentamisen ja maankäytön suunnittelussa noudatetaan rakennuslain, metsälain, luonnonsuojelulain ja muiden lakien ympäristösäädöksiä.

Jyväskylän seurakunta noudattaa rakentamista ohjaavaa lainsäädäntöä. Rakentamista ohjaa useat eri lait, tärkeimpänä Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999). Lisäksi rakentamista ohjaavat Kirkkolaki (1054/1993), Laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010), Kiinteistörekisterilaki (392/1985), Kiinteistömuodostamislaki (554/1995) ja Kiinteistönmuodostamisasetus (1189/1996).

8.2 Seurakunta huolehtii kulttuuriperintöomaisuuden hoidosta.

Suojeltavia tai suojeluun soveltuvia kirkollisia kulttuuriperintökohteita seurakunnalla on viisi kappaletta: Vanhan hautausmaan kappeli, Mäntykankaan hautausmaan kappeli, Lahjaharjun hautausmaan kappeli, Korpilahden ja Säynätsalon hautausmaalla sijaitsevat ruumishuoneet sekä Mutasen leirikeskuksessa oleva hirsinen rukoushuone.

Seurakunnan omistuksessa on perinnetorpparitila Syvälahti, joka on rakennettu arviolta 1800-luvulla. Kiinteistöpalvelut on vastuussa torpan suojelupäätöksen edellyttämistä jatkotoimista. Peruskorjauksen kohteena olevan Keskuseurakuntatalon julkisivu tullaan säilyttämään.

Suojeltuja kirkkoja ovat Taulumäen kirkko, Kaupungin kirkko, Säynätsalon kirkko, Korpilahden kirkko sekä kirkon takana oleva Kellotapuli. Asemakaavalla suojeltuja ovat Halssilan seurakuntakeskus ja Lohikosken seurakuntakeskus sekä Maakuntakaavalla suojeltu Vanha Pappila. Korpilahdella suojeltuja kohteita on Kotiseutumuseo, joka on toiminut aiemmin ruumishuoneena.

8.3 Uudis- ja korjausrakentamisessa huomioidaan ympäristökriteerit.

Jyväskylän seurakunnassa noudatetaan lainsäädäntöä kaikessa uudis- ja korjausrakentamisessa.

Seurakunnassa tullaan selvittämään sisäilman laatuun liittyviä ongelmia. Uudis- sekä peruskorjauskohteet

rakennetaan terve talo -kriteerien mukaan, esimerkiksi rakennusvaiheessa noudatetaan P1-luokan puhtauskriteerejä. Peruskorjauskohteissa talotekniikan uudistumisen myötä ympäristökuorma pienenee.

8.4 Energian ja veden kulutuksen säännöllinen seuranta on järjestetty.

Kiinteistötoimi parantaa vuosittaisen energian ja veden kulutuksen seurantaa hiililaskuriin soveltuvaksi. Energiankulutusta seurataan kaukolämmön ja sähkön osalta sen jälkeen kun tiedot saadaan reaaliaikaiseksi.

Energiatehokkuuden parantaminen on kiinteä osa nykyisiä rakennusmääräyksiä, -ohjeita ja urakoinnin kilpailutusta.

8.5. Seurakunnan kiinteistöissä on tehty energiakatselmus tai vastaava kuntokartoitus.

Kuntokartoitus on jatkuvaa. Energiatodistukset tehdään kaikkiin perus- ja uudisrakennuskohteisiin. Energiakatselmusta ei toteuteta erillisenä projektina. Kiinteistöpalvelut tekee pitkän tähtäimen suunnitelmia ja seuraa rakennusten kuntoa.

Krematorion ympäristölupa

Jyväskylän krematoriolla on ympäristölupa. Raportti krematorion käytöstä tehdään kerran vuodessa Jyväskylän kaupungin ympäristötoimelle.

8.6. Kiinteistönhoitoon on nimetty energiavastuhenkilö.

Isännöitsijä Reijo Kähkönen on saanut energiatodistuskoulutuksen vuonna 2011.

8.7. Säästävästä energiankäytöstä annetaan ohjeet ja koulutusta henkilöstölle.

Energiansäästöön liittyvää neuvontaa tehdään Energiansäästöoppaan avulla.

Lisätoimista saatavat pisteet

8.8. Seurakunta toteuttaa ekologisia rakennushankkeita tai investointeja.

Seurakunta toteuttaa ”Terve talo” - hankkeita.

8.9. Sähkön, lämmön ja veden ominaiskulutus vähenee vuositasolla.

Tavoitteena on kulutuksen vähentyminen peruskorjauksen ja säätölaitteiden ohjauksen avulla.

8.10. Seurakunta käyttää uusiutuvaa energiaa.

Ostettavasta energiasta tavoitteena on säilyttää 45 % tavoite uusiutuvilla energianlähteillä tuotettuna.

8.11. Seurakunta käyttää ympäristömerkittyä energiaa.

Tutkitaan mahdollisuus kilpailutuksen yhteydessä.

8.12. Seurakunta osallistuu energiansäästöviikkoon.

Viestintä valmistelee neuvontaa [www-sivuille](http://www.sivuille) ja H&E-lehteen.

8.13. Tilojen käyttöastetta on tehostettu.

Tilojen käyttöastetta selvitetään parhaillaan ja tilankäyttöä tullaan tehostamaan. Seurakunnalla on kiinteistöstrategia ja sitä valmisteleva, ohjaava työryhmä.

8.14. Muut energiansäästötoimenpiteet

Jyväskylän seurakunta osallistuu jatkossakin Earth Hour -tapahtumaan vuosittain.

Ympäristötyöryhmän valmisteleva Energiansäästöopas ja Energiajuliste toimii osana kasvatusta seurakuntatyössä.

9 RUOKA JA KEITTIÖT

9.1 Ruokahuollosta tehdään ympäristöselvitys.

Ympäristöselvitys on tehty keväällä 2015 suurkeittiöemäntien toimesta. Jyväskylän seurakunnassa on neljä suurkeittiötä: Emäntäpalvelut Palokassa sekä leirikeskusten keittiöt Mutasessa, Koivuniemessä ja Vesalassa. Tässä yhteydessä käytetään termiä – Ruokapalvelut.

9.2 Ympäristömerkittyjä tuotteita valitaan aina kun mahdollista.

Ruokapalvelujen keittiöt käyttävät raaka-aineina joitakin luomutuotteina. Kyseessä on keittiöstä riippuen 3-6 tuotetta. Vesala on mukana Portaat Luomuun – valmennusohjelmassa. Lähituotteita on kokeiltu ja niiden käyttöä pyritään kasvattamaan.

Luomu- ja lähituotteiden käyttöä lisätään toimintakauden aikana. Kaikki suurkeittiöt tullaan liittämään jatkossa Portaat Luomuun – ohjelmaan.

9.3 Seurakunnan kahvi- ja tee hankinnoista osa on Reilun kaupan tuotteita.

Jyväskylän seurakunta sitoutuu Reilun Kaupan seurakunnaksi ja FairTrade – sertifikaatti on uudistettu vuosille 2015 - 2018.

9.4 Seurakunnan joukkoruokailussa noudatetaan ravitsemussuositusten tavoitteita.

Ravitsemussuositusten toteutuminen onnistuu hyvin, koska lautasmallin voi itse valita noutopöydästä. Ruokapalveluilla on ravitsemussuositusten mukaista ruokaa aina tarjolla.

Lisätoimista saatavat pisteet

9.5. Peruselintarvikkeista merkittävä osa on lähituotteita.

Lähituotteiden käyttöä lisätään hankintaohjeiden sallimissa rajoissa.

9.6. Elintarvikkeista osa on luomutuotteita.

Luomutuotteina hankitaan liemijauheet, kaurahiutaleet, osa vehnäjauhoista, osa ruokaleivästä, pasta, kahvi, tee.

9.7. Tarjolla on kasvisruokavaihtoehto.

Kasvisruokien asemaa pääateriana vahvistetaan ja kasvien määrää jokaisella aterialla tullaan lisäämään. Leireillä on vähintään yksi kasvisruokapäivä viikossa. Kasvisruokien tarjontaa lisätään ja sen terveellisyydestä tiedotetaan.

9.8. Reilun kaupan tuotteita käytetään runsaasti.

Hankintaohjeiden mukaan käytetään reilun kaupan kahvia ja teetä.

9.9. Keittiöhenkilökunnalla on ympäristöpassi.

Tavoitteena on ympäristöpassit keittiöhenkilökunnalle.

9.10. Muut toimenpiteet

Ruoan ilmastovaikutukset tiedostetaan, esim. naudanlihaa pyritään välttämään.

10 TOIMISTOT

10.1 Toimistoissa tehdään ympäristöselvitys.

Toimistojen ympäristöselvitys on tehty keväällä 2015.

10.2 Energiatehokkuutta on parannettu muuttamalla käyttötapoja.

Energiaa kuluttavia laitteita toimistoissa ovat tietokoneet ja näytöt. Tietokoneet ja näytöt sammutetaan yöksi. Tavoitteena on siirtyä käytäntöön, että kaikkien hallintoelinten esityslistat lähetetään sähköisesti. Kokouksissa käytetään hyväksi av-laitteita ja vältetään paperisten esityslistojen sekä muun kokousmateriaalin tulostamista.

10.3 Hankintoja tehtäessä ja valmistajia kilpailutettaessa tuotteiden yhtenä valintakriteerinä ovat ympäristöominaisuudet.

Toimistotarvikkeita tilataan keskitetysti. Tilauksissa ja huomioidaan erityisesti ympäristömerkityt tuotteet.

Lisätoimista saatavat pisteet

10.4. Käytössä on uusiopaperia ja muita uusiotuotteita.

Käyttötarkoituksen mukaan tulostusmateriaali on ympäristömerkittyä.

10.5 Paperin kulutuksen vähentäminen on tietoinen tavoite.

Paperin kulutuksen vähentämiseen kannustetaan ja siihen kiinnitetään seurannalla huomiota. Sähköisiä menetelmiä kehitetään ja se on yksi seurakunnan päätavoitteista seuraavana kahtena vuotena.

10.6. Seurakunnan toimistolle on hankittu Green Office -tunnus.

Green Office-tunnus hankitaan joihinkin toimipisteisiin.

10.7. Muut toimenpiteet

Hankinnat ja tilaaminen keskitetään kilpailutuksen perusteella.

11 HAUTAUSMAAT JA VIHERALUEET

11.1 Hautausmaiden ja viheralueiden ympäristövaikutuksista tehdään selvitys.

Hautausmaiden ympäristöselvitys on tehty vuonna 2011. Raportissa selvitettiin hautausmaiden (6 kpl) sekä kirkkopihojen (15 kpl) kulttuuri- ja luontoarvot, ylläpidossa syntyvien jätteiden käsittely sekä käytetyt kasvinsuojeluaineet ja lannoitteet.

Hautausmaat hoidetaan yhtenäisellä nurmipinnalla hoitoluokan A2 mukaan. Sankarihaudat ja osa uurna-hauta-alueista hoidetaan A1 luokan mukaan.

11.2 Hoito-ohjeissa on otettu huomioon ympäristöasiat.

Osastonhoitajien kansiot päivitetään tarvittaessa. Ne sisältävät toiminta- ja hoito-ohjeet kasvukauden ajalle. Kausityöntekijät perehdytetään vuosittain työsuhteen alussa. Tavoitteena on lannoitteiden, kasvinsuojeluaineiden ja työkoneiden oikea käyttö. Jätteiden lajittelusta tiedotetaan omaisia sekä omaa henkilökuntaa.

11.3 Kesäkukkahoidon vaihtoehtona on tarjolla perennahoito.

Kesäkukkien lisäksi valinnaisena on perennahoito. Hoito on mahdollista tilata myös www-sivujen lomakkeen kautta. Perennahoidon vakiinnuttamiseksi lyhin hoitoaika on 5 vuotta.

Tavoitteena on vakiinnuttaa perennat hoitovalikoimassa ja pitää asiaa esillä neuvonnassa.

Lisätoimista saatavat pisteet

11.4 Hautausmaiden kulttuurihistorialliset arvot on inventoitu.

Keski-Suomen museo on inventoinut hautausmaat 1995. Historiallisesti arvokkaat ruumishuoneet kunnostetaan ja säilytetään nykyisellä paikallaan. Sankarihautausmaiden kunnostuksen suunnittelu ja rakentaminen on tavoitteena toteuttaa Jyväskylän Vanhalla hautausmaalla.

11.5 Osa hautausmaasta tai puistoalueesta on luonnonmukaisesti hoidettua aluetta.

Tikkakosken hautausmaa on valtaosin mäntymetsää ja osasto 9 on Luontohautausmaana. Alueelle tullaan jatkossa hautaamaan myös uurnia.

Hautauskäytön ulkopuolella olevat metsäalueet säilytetään metsänpohjalla ja hoidetaan puistometsänä. Luontohautausmaan metsäalueen kunta uudistetaan hautauksen jälkeen takaisin luonnontilaan. Kirkkoalueilla on niittyjä, joiden nurmenleikkuuta vähennetään keskikesällä. Korpilahden kirkon ympäristö on luonnonmukaisen metsän hoidon aluetta.

Hautausmaiden rakentamisessa pyritään säilyttämään luonnontilaisia alueita. Hautausmaiden puuston uudistamisessa suositaan kotimaisia puulajeja, paitsi kohteissa, joilla on historiallista merkitystä.

11.6 Istutuksissa suositaan perennoja kesäkukkien sijaan.

Kesäukat yleisalueiden kukkaryhmissä korvataan perennaryhmillä. Hautojen hoidossa perennojen käytöstä ja perennahoidosta tiedotetaan vuosittain HE-lehden kautta sekä www-sivuilla olevan kuvaston ja hinnaston avulla. Jalostetun ruusun käytöstä luovutaan.

11.7 Haitallisista torjunta-aineista on luovuttu.

Hautausmailla ja puistoalueilla on hyvin vähän tarvetta käyttää haitallisia torjunta-aineita. Niitä käytetään ainoastaan ongelmallisten rikkakasvien kuten jättiputken torjunnassa.

Pensasistutuksien alle laitetaan kuoriketta ja rajatuille alueille lisäksi suodatinkankaat. Hiekkakäytävät nurmetetaan ja pääkäytävät asfaltoidaan tai laatoitetaan. Kasvinsuojeluaineiden käyttöä vähennetään.

11.8 Kasteluveden vähentämiseksi on ryhdytty toimiin.

Hautausmailla on käytössä yöaikaan kastelevia sadetuslaitteita. Sadetuksen lisääminen etenee investointien mukaan. Tikkakosken hautausmaalla vesi saadaan oman vedenottamon luonnonpurosta ja muilla hautausmailla vesijohtoverkosta.

Sadetusautomaattikka yöaikaiseen kasteluun ohjelmoituna vähentää veden kulutusta. Seurataan kasteluveden käyttöä vuosittain niin, että tehdään verranteet luonnon sademäärien mukaan.

11.9 Hautausmaalla käytetään vähäpäästöisiä työkoneita.

Hankinnoissa painotetaan laitteiden toimintavarmuutta ja huollettavuutta. Hankinnoissa kriteerinä käytetään ympäristömerkintää ja koneiden vähäpäästöisyyttä. Pienkonebenssiiniä käytetään harkituissa kohteissa 2-tahtimoottoreissa.

Tavoitteena on hankkia sähkötoimisia, akulla toimivia pienkoneita. Koneet huolletaan ajopäiväkirjan ja käyttötuntien perusteella.

11.10 Lajistokartoitukset ja kunnostukset kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa kohteissa.

Hautausmaiden perusparannuksen tai kunnostuksen yhteydessä toteutetaan tarvittavat liito-oravaselvitykset ja suunnittelussa toimitaan yhteistyössä museon kanssa.

Metsien osalta havainnot kirjataan Keski-Suomen ELY-keskuksen tietojen pohjalta.

11.11 Muut toimenpiteet

Vanhan hautausmaan kulttuurihistorialliset haudat kuvineen ja teksteineen on julkaistu seurakunnan www-sivuille ja mobiilisovellukseen. Sähkön käyttöä vähennetään muuttamalla valaisimet Led-valoihin. Lannoitteissa siirrytään hidasliukoisten kerros-lannoitteiden käyttöön. Eloperäinen maa-aines kompostoidaan jatkossakin hautausmailla. Linnunpönttöjä uusitaan ja huolletaan yhteistyössä Lintutieteellisen yhdistyksen kanssa.

12 LEIRI- JA KURSSIKESKUKSET

12.1 Leiri- ja kurssikeskusten ja kesäkotien toiminnoista tehdään ympäristöselvitys.

Leirikeskuksista ja partiomajoista on tehty ympäristöselvitys keväällä 2015.

12.2 Ympäristöselvityksen pohjalta laaditaan leirikeskuksen tai kesäkodin ympäristöohjelma.

Leirikeskusten ympäristöohjelma yhdistetään koko seurakunnan ympäristöohjelmaan tulevalle diplomikaudelle.

12.3 Jätevedet käsitellään niin, että niistä ei aiheudu valumia vesistöihin eikä pohjaveteen.

Leirikeskukset Vesala, Sarpatti, Koivuniemi ja Mutanen kuuluvat viemäriverkoston piiriin. Kesäkäytössä oleva Lehtisaari on jätevesien käsittelyn kannalta poikkeustapaus: saarella ei ole viemäröintiä tai mustien vesien pienkäsittelylaitteistoa. Kuivakäymälöiden suotonesteet johdetaan muovitankkeihin ja kuljetetaan pois saarelta. Tyypylän leirimajalla on käytössä kuivakäymälät.

Lehtisaaren ja Tyypylän osalta tutkitaan mahdollisuutta saada ne viemäriverkon piiriin.

Jäteastioiden keräystiheyttä säädetään sesongin mukaisesti ja astioiden täyttymisestä seurataan. Omatoimista kompostointia leiripaikoissa ei ole.

Leirikeskuksen ympäristöohjeiden myötä saadaan jätemääriä vähennetyksi.

12.4 Arvokkaat luontokohteet on suojeltu tai luontoarvojen säilyminen on turvattu hoito-ohjeissa.

Leirikeskusten luonto-, virkistys- ja viihtyisyysarvot ovat merkittäviä. Vesala ja Koivuniemi sijaitsevat mäntykankaissa maastossa, Mutanen Vaaruvuoren kupeessa jylhissä maisemissa mäntymetsäisellä vyöhykkeellä.

Vesalassa on luontopolku ja kiintorastiverkosto, joita ylläpidetään ja kehitetään. Koivuniemestä ja Mutasesta löytyy myös hiljentymiskappelit.

Leirikeskuksille laaditaan ympäristöohje. Luontopolkujen sekä piha-aktiviteettien käyttömahdollisuuksia kehitetään.

12.5. Alueella on hyvin hoidettuja pesäpönttöjä ja luontopolkuja.

Pesäpönttöjä on runsaasti eri leirikeskusten alueella, joita huolletaan ja uusitaan tarpeen mukaan.

12.6. Seurakunta on vapaaehtoisesti suojellut arvokkaita rantoja tai muita luontokohteita.

Arvokkaita luontokohteita kartoitetaan leirikeskusten alueella.

12.7. Leirikeskukselle on laadittu ympäristöohjeet.

Tullaan laatimaan tulevalle diplomikaudella.

12.8. Muut toimenpiteet

Jatkossakin Vesalan kurssi- ja leirikeskuksen ulkotöistä osan tekee Sovatekin työntekijät - näin tuetaan sosiaalista työllistämistä.

Seurakunnan leirit ovat käyttäneet yhteiskuljetuksia leiripaikkoihin, esim. rippikoulutyö, varhaisnuorisotyö, diakoniatyö. Leirikeskukset kannustavat leiriläisiä ja osallistujia kimpapakyyteihin.

Kulttuurihistorialliset arvot

Vesalan leirikeskuksen alueella olevan Syvälahden torppatilan käyttötarkoitus määritellään ja samalla laaditaan kunnostus ja hoitosuunnitelma.

13 METSÄT

13.1 Seurakunnan metsiä hoidetaan metsälain mukaisesti ja lain luettelemat erityisen tärkeät elinympäristöt on kartoitettu ja säästetty.

Jyväskylän seurakunta noudattaa metsälainsäädäntöä ja muita ympäristölakeja metsänhoidossaan. Metsien hoito on ulkoistettu Päijänteen metsänhoitoyhdistykselle. Metsäsuunnitelma on voimassa 2009 – 2018. Metsälakia ja luonnonsuojelulakia noudatetaan. Suolampien ja arvokkaiden luontokohteiden lähiympäristö rajataan hakkuupalstojen ulkopuolelle.

Metsäsuunnitelma kattaa yhteensä 560,8 hehtaaria. Aiemmin laaditut ympäristötyöryhmän rajaukset huomioidaan hakkuusuunnitelmissa. Luontokartoitus on tehty samalla kun valmisteltiin Metso-kohteen mahdollisuutta. Vesalan leirikeskuksen puistometsien kuviolla 160 sijaitsevan Syvälahden tilan kulttuuriarvot ja tuleva käyttötarkoitus tulee selvittää ennen hakkuiden tekemistä.

Metsälain mukaiset kohteet, kuten purot ja kallioseinät hakkuiden suunnittelun yhteydessä tutkitaan ja rajataan hakkuualueella.

13.2 Luonnonsuojelulakien ja -ohjelmien mukaiset kohteet on kartoitettu ja suojeltu tai suojelu pantu vireille

Seurakunta noudattaa luonnonsuojelulakia. Pääosin metsät ovat talousmetsiä, mutta myös yksi METSO-suojelualue löytyy Korpilahdelta. Hakkuiden suunnittelun yhteydessä todetaan suojeltavat luontotyypit. Maisemapuita jätetään hakkuiden yhteydessä suurille kanalinnuille levähdys ja ruokailupuuksi tai petolinnuille mahdolliseksi pesäpuuksi. Lähteet ja luonnonpurot rajataan nauhalla hakkuiden ulkopuolelle.

13.3 Seurakunnan metsät on sertifioitu PEFC- tai FSC-järjestelmän mukaan.

Metsät on sertifioitu 2012 PEFC-sertifikaatin mukaan kestävän metsätalouden edistämiseksi.

Lisätoimista saatavat pisteet

13.4. Seurakunnassa toteutetaan osallistuvaa metsäsuunnittelua.

Metsäalueet sijaitsevat talousmetsäalueella.

13.5. Metsänhoidosta vastaavat ovat saaneet lisäkoulutusta metsänhoidon ympäristöasioista.

Osallistutaan järjestettäviin maiseman- tai metsänhoitoa käsitteleviin luontoretkiin ja tapahtumiin.

13.6. Seurakunta on vapaaehtoisesti rauhoittanut alueitaan luonnonmuistomeriksi tai luonnonsuojelualueeksi.

Soidensuojeluun soveltuva kohde Korpilahdella esitetään liitettäväksi soidensuojeluohjelmaan.

13.7. Metsissä on tehty METSO-kartoitus ja kohteita on liitetty METSO-ohjelmaan.

Metsokohteet on kartoitettu ja tarkastellaan niiden mahdollisuutta jatkossa omaehtoiseen suojeluun. Seurakunnalla on voimassa oleva Hanslammin rauhoitusalue.

13.8. Seurakunnan metsiä on ilmoitettu WWF:n Perintömetsiksi.

Talousmetsissä ei ole WWF:n Perintömetsiä.

13.9. Metsiä, soita, ketoja tai vastaavia on ryhdytty ennallistamaan luonnontilaan.

Metsäpalstoilta rajataan lampien ja soiden reuna-alueet hakkuiden ulkopuolelle tarkoituksena näiden alueiden vapaaehtoinen suojelu liiallisilta hoitotoimenpiteiltä. Metsäojituksia perataan hakkuiden yhteydessä ohjaamaan vedet suoaluille. Soiden ojitusta ei toteuteta metsän kasvun lisäämiseksi vaan ne pidetään luonnontilassa.

13.10. Seurakunta on vapaaehtoisesti siirtänyt metsien kesähakkuut lintujen pesimäajan ulkopuolelle.

Talvihakkuiden lisäksi kesähakkuissa huomioidaan lintujen pesimäajat ja puistohakkuissa otetaan huomioon liito-oravan pesintä.

13.11. Metsissä on tehty uhanalaisten lajien täydennysinventointeja.

Seurakunnan metsissä on tehty myös uhanalaisten ja silmällä pidettävien lajien kartoitus. Tiedossa on Keski-Suomen ELY-keskuksen kartoittamat uhanalaiset lajit ja palstat.

Hakkuiden yhteydessä tehdään maastokatselmus ja tarvittaessa tehdään lisäkartoitus.

13.12. Otettu käyttöön erirakenteinen metsänhoito.

Voimassa olevan metsäsuunnitelman mukaan erirakenteista metsänhoitoa ei toteuteta laajassa mitassa, koska se aiheuttaisi toistuvaa metsänpohjan rikkoutumista. Nykyisen metsälain mukaan on mahdollista tehdä jatkuvan kasvatuksen periaatteella metsänhoitoa, jolloin jonkin erityisalueen hakkuussa tutkitaan erirakenteisen metsänhoidon mahdollisuus.

13.13. Muut toimenpiteet

Hakkuutähteet (latvukset) kerätään alueilta, jotka soveltuvat hakkuun yhteydessä toteutettavaksi tai ovat maisemallisesti tärkeitä. Lampaiden laidunnuksesta Ellinniemen alueella on tehty sopimus.

Metsän kannalta vähäkasvuiset, mutta monimuotoiset luontokohteet, jätetään hakkuupalstojen ulkopuolelle. Luontaisesti kehittyneet haavikot tai rantakoivikot talousmetsän sisällä huomioidaan hakkuissa ja jätetään ennalleen.

14 LIIKENNE

14.1 L Seurakunnan liikenne- ja kuljetuskäytäntöjen ympäristövaikutuksista tehdään selvitys. Selvitetään, miten liikennettä ja kuljetuksia voidaan tehostaa ja lisätä ympäristöä säästävien kulkumuotojen osuutta

14.2 Seurakunnan omien ajoneuvojen energiankulutuksen seuranta ja huollot on järjestetty. Autoille kertyy ajokilometrejä vuodessa n. 10.000 km työalasta riippuen, joiden ajomäärien kehitystä seurataan. Ajoneuvot huolletaan ajopäiväkirjan perusteella.

14.3 Autoja ja muita kulkuvälineitä hankittaessa ympäristöominaisuudet ovat yksi valintakriteeri.

Hankintaohjeiden mukaan tehdään kilpailutus ja hankinta.

14.4 Ajoneuvoissa ja työkoneissa käytetään puhtaimpia markkinoilla olevia polttoaineita ja öljyjä.

Polttoaineina käytetään konevalmistajan suositusten mukaisia tai sitä puhtaampia markkinoille tulevia poltto- ja voiteluaineita. Seurakunta kilpailuttaa määrävuosin polttoainehankinnat.

14.5. Seurakunnan työntekijöille on annettu taloudellisen ajotavan koulutusta.

Koulutusta ei ole annettu, mutta jatkossa tavoitteena on kouluttaa avainhenkilöt leirikeskuksissa, hautaustoimessa ja emäntäpalveluissa.

14.6. Kimppakyydit ja yhteiskuljetukset toimivat hyvin.

Kimppakyytejä toteutetaan työntekijöiden aktiivisuuden mukaan. Junaliikennettä suositetaan pidemmillä matkoilla ja paikallisliikenteessä linja-autoa. Ennalta tiedossa olevat työntekijöiden ryhmäkuljetukset seurakunnan toimesta kilpailutetaan.

Matkasuunnitelmissa käytetään junayhteyttä ensisijaisena, mikäli kohde on rataverkon piirissä.

Seurakunnalla on VR:n kanssa sopimus, jolloin lipun hinta on edullisempi kuin itse hankittuna. Tilausajasta pyydetään tarjoukset ja kuljetuspalvelu hankintaan edullisimman mukaan.

14.7. Seurakunta on edistänyt kävelyn, pyöräilyn ja julkisen liikenteen käyttöä työmatka- ja muussa liikkumisessa.

Kestävän liikkumisen edistäminen, kuten kävely ja pyöräily, on työntekijöiden oman innostuksen varassa.

Junaliikennettä suositellaan (VR-sopimus) pidemmillä matkoilla. Tavoitteena on linja-auton ja polkupyörän käytön sekä kävelyn osuuden lisääminen keskikaupungilla.

14.8. Toimintojen logistiikkaa on kehitetty vähemmän liikennettä vaativaksi.

Seurakunnalla on sisäisen postin kuljetuspalvelu käytössä toimipisteiden hajanaisuuden ja etäisyyksien takia.

14.9. Auton vaihtaminen vähäpäästöiseen malliin.

Autojen hankintaa tai vaihtoa ei ole suunnitelmissa.

Lisätoimista saatavat pisteet

14.10. Muut toimenpiteet.

Liikennejulistte julkaistaan osana ympäristötyön tiedotusta.

3 DIPLOMIN HAKUPROSESSI JA JÄRJESTELMÄN HALLINTA Minimi	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite-aikataulu	Toteutunut
3.1. Kirkkoneuvosto käynnistää ympäristödiplomin hakuprosessin ja asettaa valmistelevan työryhmän.	Kirkkoneuvosto	2015	Kyllä, 22.10.2014
3.2. Seurakunnan toiminnoista tehdään sisäinen ympäristökatselmus.	Ympäristökoordinaattori, ympäristötyöryhmä	2015	Kyllä, määräaikainen ympäristökoordinaattori Anna-Kaisa Tupala laati raportin keväällä 2015
3.3. Katselmuksessa ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseksi asetetaan tavoitteet ympäristöohjelmassa.	Ympäristökoordinaattori	2015	Kyllä
3.4. Ympäristöohjelman toteutuman seuranta.	Ympäristötyöryhmä	jatkuva	Seuranta toteutetaan
3.5. Kirkkoneuvosto hyväksyy ympäristöohjelman.	Kirkkoneuvosto	2015	
3.6. Kirkkoneuvosto valitsee seurakunnan ympäristövastaavan ja -työryhmän.	Kirkkoneuvosto	2015	Ympäristötyöryhmä valittiin huhtikuussa 2015
3.7. Seurakunnan työntekijöille järjestetään ympäristökoulutusta.	Ympäristötyöryhmä	jatkuva	Kyllä
3.8. Pisteiden laskeminen ja tarkistustaulukon täyttäminen.	Ympäristökoordinaattori, Ympäristötyöryhmä	2015	Kyllä
3.9. Tuomiokapitulin nimeämät auditoijat tarkastavat seurakunnan ympäristöjärjestelmän.	Auditoijat	2015	Elina Linnove, Jyväskylä Eija Leskinen, Heinola

Lisätoimenpiteet	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite-aikataulu	Perustelut
3.11. Tehtäväalueille nimetään ympäristövastaavat.	Arto Viitala Anu Lajunen	2015	Seurakuntaan valitaan 4 ympäristövastaavaa kaudelle 2015–2020

3.12. Työntekijöille annetaan lisäkoulutusta ympäristöasioista.	Ympäristötyöryhmä	jatkuva	Koulutus on säännöllistä koko henkilökunnalle sekä erityisvastaaville
3.13. Ympäristöjärjestelmästä ja seurakunnan ympäristötoiminnasta tiedotetaan julkisuudessa.	Marjo Rönnkvist, Kaarina Heiskanen, Petri Kananen	jatkuva	Julkaisut nettisivuilla sekä intrassa perustuen viestintäsuunnitelmaan
3.14. Oma väliauditointi	Ympäristövastaavat	vuosittain	Vuosittain tehdään seuranta, väliauditointi (laajempi kokonaistarkastelu) tehdään vuonna 2018
3.15. Muut toimenpiteet	YSP	2016-2018	Esimiestyön kehittäminen 2016–2018 (YSP)

4 TOIMINTA JA TALOUS Minimi	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite- aikataulu	Toteutunut
4.1. Ympäristötavoitteet ovat toiminta- ja taloussuunnitelmassa (TTS) ja niiden toteutumisen raportointi on järjestetty.	Markku Laitinen	jatkuva	Tavoitteet ovat TTS:ssa ja ne raportoidaan tilinpäätöksen yhteydessä.
4.2. Hankinnoista tehdään ympäristöselvitys ja hankintaohjeissa ja tarjouspyynnöissä huomioidaan tuotteiden ympäristövaikutukset.	Markku Laitinen, Veikko Toivakka, Antti Pekuri, Jouni Lahtinen	2016	Hankintaohjeet on laadittu
4.3. Sijoituksissa noudatetaan kirkon vastuullisen sijoittamisen periaatteita.	Markku Laitinen	jatkuva	Kyllä
4.4. Hiililaskuri on otettu käyttöön.	Ympäristötyöryhmä		Hiililaskuri otetaan käyttöön kun laskentaohjelma toimii / kirkkohallitus

Lisätoimenpiteet	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite- aikataulu	Perustelut

4.5. Sijoituksia vastuullisissa sijoitusrahastoissa	Markku Laitinen	2016-2019	Seurakunnan sijoitustoiminnassa käytettäviltä yhteistyökumppaneilta edellytetään vastuullista sijoitustoimintaa edistävän Finsif:n jäsenyyttä tai sitoutumista muiden vastuullisen toiminnan periaatteiden noudattamiseen.
4.6. Budjettivaroja ohjataan kansainväliseen diakoniaan ja lähetystyöhön keskimääräistä enemmän.	Arto Viitala Markku Laitinen	jatkuva	Tavoitteena osuus yli 3,5 %
4.7. Seurakunnassa käytetään paljon ympäristömerkittyjä tuotteita	Tukipalveluiden päälliköt, Ruokapalvelun emännät	jatkuva	Käytetään on reilun kaupan kahvia ja teetä, muutamia luomutuotteita suurkeittiöiden puolella ja siivousaineista t ympäristömerkit täyttävät kriteerit
4.8. Ympäristövaikutuksia seurataan ympäristöindikaattorien avulla.	Ympäristövastaavat, ympäristötyöryhmä	2016-2020	Indikaattoreita seurataan vuosittain pääosin kustannustarkasteluna
4.9. Hiilidioksidipäästöjen vähentäminen ja kompensointi	Antti Pekuri, Olavi Kivi	jatkuva	Seurakunnan metsäomistus kompensoi tuotettuja CO ² -päästöjä
4.10. Muut toimenpiteet	Arto Viitala, Anu Lajunen, Markku Laitinen, Veikko Toivakka	2015-2020	Kiinteistöstrategia 2010–2020 Työntekijöiden sopeutuminen kilpailutuskäytäntöön on vaihtelevaa ja tähän tulee ohjata sekä koulutusta, että asian esilläpitoa ensi diplomikaudella.

5 YMPÄRISTÖKASVATUS Minimi	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite- aikataulu	Toteutunut
5.1. Seurakunnalla on ympäristökasvatussuunnitelma.	Ympäristötyöryhmä	jatkuva	Kyllä, suunnitelma päivitettiin 2015
5.2. Ympäristövastuu on esillä luomakunnan sunnuntaina ja jumalanpalveluksissa.	Arto Viitala	jatkuva	Kyllä
5.3. Ympäristökasvatusta toteutetaan vähintään kolmessa hengellisen työn työmuodossa.	Arto Viitala, Jukka Helin	jatkuva	Kyllä

Lisätoimenpiteet	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite-aikataulu	Perustelut
5.4. Srk järjestää ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia.	Alue seurakunnat, aluekappalaiset, Arto Viitala, Jukka Helin	2015-2020	Jokainen alue seurakunta järjestää vähintään yhden erityisjumalanpalveluksen diplomikaudella, lisäksi esillä perhekerhossa, nuorisotyössä
5.5. Srk järjestää ympäristötapahtumia.	Ympäristötyöryhmä, ympäristövastaavat, aluekappalaiset	jatkuva	Vuosittaiset ympäristötapahtumat alue seurakunnissa, ekotapahtumien vuosikellosta etsitään ideoita.
5.6. Hiljaisuuden paikaksi on rauhoitettu luontokohde	Antti Pekuri	jatkuva	Mäntykankaan hautausmaalla luonnonmuistolehto sekä Hietakehto
5.7. Srk tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa ympäristöasioissa.	Ympäristötyöryhmä, ympäristövastaavat	jatkuva	Jatketaan yhteistyötä Repu ry:n kanssa, Ely-keskus, K-S Martat, Jyps, Luontoliitto, WWF, Luonnonsuojeluliitto, Japa ry, jne
5.8. Ympäristökasvatuksessa on otettu käyttöön välillisen vaikuttamisen menetelmät.	Marjo Rönkvist, Kaarina Heiskanen, Petri Kananen, alue seurakunnat	2015-2020	Seurakunnan nettisivuille tehdään ympäristöosio, joka sisältää linkkejä myös yhteistyötahojen ympäristösivuille. Lisäksi sosiaalisessa mediassa jaetaan ympäristötietoutta.
5.9. Muut toimenpiteet	Ympäristövastaavat, ympäristötyöryhmä, Marjo Rönkvist, Kaarina Heiskanen	jatkuva	Ekotapahtumien vuosikellon teemoista Viestintä aktiivisesti valmistelee julkaisun www-sivuille ja H&E-lehteen. Julistesarjan neljä julistetta sekä Ympäristöopas ja Energiansäästövinkejä opas

6 JÄTEHUOLTO Minimi	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite-aikataulu	Toteutunut
6.1. Seurakunnan toiminnoista tehdään jätehuoltoselvitys.	Ympäristötyöryhmä	2015	Kyllä, jätehuoltoselvitys on tehty.

6.2. Jätehuoltosuunnitelmassa esitetään tavoitteet ja keinot jätteen määrän vähentämiseksi ja hyötyjätteen keräyksen tehostamiseksi.	Ympäristötyöryhmä	2015	Kyllä, jätehuoltosuunnitelma on tehty.
6.3. Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti.	Veikko Toivakka	jatkuva	Kyllä
6.4. Vaarallisten jätteiden käsittely on järjestetty lain ja kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti ja tehtävään on nimetty vastuuhenkilö.	Veikko Toivakka, Ilkka Simonen, Jukka Utriainen	jatkuva	Kyllä
6.5. Biojätteen erilliskeräys toteutetaan kunnan määräysten mukaan. Viheralueilta syntyvä puutarhajäte kompostoidaan.	Veikko Toivakka, Antti Pekuri	jatkuva	Kyllä
6.6. Kaatopaikkajätteen määrää seurataan.	Ympäristötyöryhmä	jatkuva	Kyllä, vuosittaiset raportit jäteyhtiöiltä
6.7. Hautakynntilät ja kukkalaitteet lajitellaan ja kerätään hyötykäyttöön.	Ari Leppämäki, Petri Fluuri, Liisa Kontunen	jatkuva	Kyllä

Lisätoimenpiteet	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite-aikataulu	Perustelut
6.8. Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kattavammin kuin jätehuoltomääräyksissä edellytetään.	Veikko Toivakka, Antti Pekuri, Pekka Kirjavainen, Pasi Bom, alue seurakunnat, lapsityö	jatkuva	Jyväskylän kaupungilla on laajat jätehuoltomääräykset, jotka sisältävät jo kaikki oleelliset jätejakeet. Toteutetaan erilliskeräyksenä tuikkualumiini, lisäksi askarteluun alttarikynntilät, pakkaukset
6.9. Kertakäyttötuotteita on vaihdettu kestäviin.	Reijo Kähkönen	jatkuva	Kertakäyttöastioiden ja käsipyyhkeiden käyttöä vähennetään.
6.10. Kaatopaikkajätteen määrä on vähentynyt.	Veikko Toivakka, Antti Pekuri, ympäristövastaavat	jatkuva	Tavoitteena on lajittelemattoman kaatopaikkajätteen määrän vähentäminen.

6.11. Bio- ja käymäläjätteet kompostoidaan omatoimisesti.	Pasi Bom	jatkuva	Käymäläjätteet kompostoidaan Lehtisaassa ja Sammalisen partiomajalla parannetaan ja suotonesteet tuodaan Lehtisaaresta mantereelle käsiteltäväksi.
6.12. Hautausmaalla on järjestetty omaisille hyötyjätteiden lajittelupisteet.	Antti Pekuri, työnjohto, ympäristövastaavat	jatkuva	Hautausmailla kerätään kuivajäte, biojäte, metalli ja kynttilänkuoret hyötykäyttöön.
6.13. Muut toimenpiteet jätehuollon tehostamiseksi	Antti Pekuri, Veikko Toivakka, Reijo Kähkönen	2016-2018	Mäntykankaan hautausmaalla olevan vaarallisten jätteiden keräyskontin käyttöä kehitetään kokoseurakunnallisiin tarpeisiin. Teetetään uudet jätelajittelutarrat sisäroska-astioihin Jäteastiodien kaivurikiinnitteinen keräyskauha otetaan tehokkaaseen käyttöön hautausmailla Jäteastiasuojien uudistaminen kaikilla hautausmailla

7 SIIVOUS Minimi	Toimielin/vastuhenkilö	Tavoite- aikataulu	Toteutunut
7.1. Seurakunnan siivoustoiminnoista tehdään ympäristöselvitys.	Ympäristökoordinaattori, Ympäristötyöryhmä	2015	Kyllä
7.2. Hankinnoissa on yhtenä kriteerinä tuotteiden ympäristöystävällisyys.	Markku Laitinen, Veikko Toivakka	jatkuva	Kyllä

Lisätoimenpiteet	Toimielin/vastuhenkilö	Tavoite- aikataulu	Perustelut
7.3. Henkilökunnan koulutuksessa on otettu ympäristöasiat huomioon.	Reijo Kähkönen, ympäristötyöryhmä	vuosittain	Koulutukset kohdennetaan yleisaiheiden osalta koko henkilöstölle ja ammattiaiheet kohdennetaan työaloittain.

7.4. Haitallisia aineita on vaihdettu turvallisempiin.	Reijo Kähkönen, Antti Pekuri	2016-2020	Ympäristön kannalta haitalliset aineet vaihdetaan ympäristöystävällisempiin tuotteisiin.
7.5. Siivouksessa käytetään ympäristöä säästäviä tuotteita.	Reijo Kähkönen	2016-2020	Yhteishankintojen avulla tavoitteena ovat ympäristöä säästävät kiinteistöjen hoitoaineet.

8 ENERGIA JA RAKENTAMINEN	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite-aikataulu	Toteutunut
Minimi			
8.1. Rakentamisen ja maankäytön suunnittelussa noudatetaan rakennuslain, metsälain, luonnonsuojelulain ja muiden lakien ympäristösäädöksiä.	Veikko Toivakka	jatkuva	Kyllä
8.2. Seurakunta huolehtii kulttuuriperintöomaisuuden hoidosta.	Veikko Toivakka	jatkuva	Kyllä
8.3. Uudis- ja korjausrakentamisessa huomioidaan ympäristökriteerit.	Veikko Toivakka	jatkuva	Kyllä
8.4. Energian ja veden kulutuksen säännöllinen seuranta on järjestetty.	Veikko Toivakka, Reijo Kähkönen	2015–2020	Kyllä
8.5. Seurakunnan kiinteistöissä on tehty energiakatselmus tai vastaava kuntokartoitus.	Veikko Toivakka, Reijo Kähkönen, Ilkka Simonen	jatkuva	Kuntokartoitus on jatkuva Energiatodistukset tehdään kaikkiin perus- ja uudisrakennuskohteisiin
8.6. Kiinteistöhoitoon on nimetty energiavastuuhenkilö.	Veikko Toivakka, Reijo Kähkönen Ympäristötyöryhmä	2015-2020	Reijo Kähkönen
8.7. Säästävästä energiankäytöstä annetaan ohjeet ja koulutusta henkilöstölle.	Veikko Toivakka, Reijo Kähkönen, Ympäristötyöryhmä	jatkuva	Energiansäästöopas on tehty ja kiinteistöhoitohenkilöstöä opastetaan vuosittain

Lisätoimenpiteet	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite-aikataulu	Perustelut
8.8. Seurakunta toteuttaa ekologisia rakennushankkeita tai investointeja.	Veikko Toivakka, Markku Laitinen, Anu Lajunen	2016-2020	Seurakunta toteuttaa terve talo -hankkeita
8.9. Sähkön, lämmön ja veden ominaiskulutus vähenee vuositasona.	Veikko Toivakka, Reijo Kähkönen	2015-2020	Lämmönkulutus on vähentynyt 2000 MWh. Sähkönkulutus ei ole laskenut (jäähdytysjärjestelmiä on lisätty, kuluttavat kesäisin sähköä) Veden kulutus on vähentynyt n. 4600 m ³ viime diplomikauden aikana.
8.10. Seurakunta käyttää uusiutuvaa energiaa.	Markku Laitinen, Veikko Toivakka, Reijo Kähkönen	2016-2020	Ostettavasta sähköstä tavoitteena 45 % tuotetaan uusiutuvilla energianlähteillä
8.11. Seurakunta käyttää ympäristömerkittyä energiaa.	Markku Laitinen, Veikko Toivakka, Reijo Kähkönen		Ei ole käytössä
8.12. Seurakunta osallistuu energiansäästöviikkoon.	Reijo Kähkönen, Marjo Rönkvist, Kaarina Heiskanen	vuosittain	Viestintä valmistelee neuvontaa www-sivuille ja H&E-lehteen.
8.13. Tilojen käyttöastetta on tehostettu.	Veikko Toivakka, Reijo Kähkönen, Markku Laitinen	jatkuva	Tilojen käyttöastetta selvitetään parhaillaan (2015) ja tilankäyttöä tullaan tehostamaan
8.14. Muut energiansäästötoimenpiteet	Veikko Toivakka, Reijo Kähkönen	jatkuva	Huonelämpötilaa on laskettu 2 °C kiinteistöissä Ilmanvaihto sammutetaan öiden ajaksi. Huoneiden lämpötiloja seurataan ja poikkeamista raportoidaan. Tilojen lämmitystarpeet ajoitetaan oikein. Osallistuminen vuosittain Earth Hour tapahtumaan

9 RUOKA JA KEITTIÖT Minimi	Toimielin/vastuhenkilö	Tavoite- aikataulu	Toteutunut
9.1. Ruokahuollosta tehdään ympäristöselvitys.	Pääemäntä ja leirikeskusemännät	2015	Kyllä
9.2. Ympäristömerkittyjä tuotteita valitaan aina kun mahdollista.	Pääemäntä ja leirikeskusemännät	jatkuva	Kyllä
9.3. Seurakunnan kahvi- ja teehankinnoista osa on Reilun kaupan tuotteita.	Pääemäntä ja leirikeskusemännät	jatkuva	Kyllä, kaikki kahvi ja tee ovat reilua kauppaa
9.4. Seurakunnan joukkoruokailussa noudatetaan ravitsemussuositusten tavoitteita.	Pääemäntä ja leirikeskusemännät	jatkuva	Kyllä

Lisätoimenpiteet	Toimielin/vastuhenkilö	Tavoite- aikataulu	Perustelut
9.5. Peruselintarvikkeista merkittävä osa on lähituotteita.	Ruokapalvelujen emännät, Tiina Heikkinen, Pekka Kirjavainen	2015-2020	Lähituotteiden käyttöä lisätään hankintaohjeiden sallimissa rajoissa.
9.6. Elintarvikkeista osa on luomutuotteita.	Ruokapalvelujen emännät, Tiina Heikkinen, Pekka Kirjavainen	jatkuva	Luomutuotteina hankitaan liemijauheet, kaurahiutaleet, osa vehnä jauhoista, osa ruokaleivästä, pasta, kahvi, tee
9.7. Tarjolla on kasvisruokavaihtoehto.	Ruokapalvelujen emännät, Tiina Heikkinen, Pekka Kirjavainen	jatkuva	Kasvisruokien asemaa pääateriana vahvistetaan ja kasvien määrää jokaisella aterialla tullaan lisäämään. Leireillä on vähintään yksi kasvisruokapäivä viikossa. Kasvisruokien tarjontaa lisätään ja sen terveellisyydestä tiedotetaan.
9.8. Reilun kaupan tuotteita käytetään runsaasti.	Ruokapalvelut, Tiina Heikkinen, Pekka Kirjavainen	jatkuva	Hankintaohjeiden mukaan käytetään reilun kaupan kahvia ja teetä

9.9. Keittiöhenkilökunnalla on ympäristöpassi.	Tiina Heikkinen, Pekka Kirjavainen	2016-2018	Tavoitteena on ympäristöpassin keittiöhenkilökunnalle.
9.10. Muut toimenpiteet	Ruokapalvelut	2016-2020	Ruoan ilmastovaikutukset tiedostetaan, esim. naudanlihaa pyritään välttämään.

10 TOIMISTOT Minimi	Toimielin/vastuhenkilö	Tavoite- aikataulu	Toteutunut
10.1. Toimistoissa tehdään ympäristöselvitys.	Ympäristökoordinaattori	2015	Kyllä
10.2. Energiatohokkuutta on parannettu muuttamalla käytäntöjä.	Jouni Lahtinen	jatkuva	Kyllä
10.3. Hankintoja tehtäessä ja valmistajia kilpailutettaessa tuotteiden yhtenä valintakriteerinä ovat ympäristöominaisuudet.	Markku Laitinen	2015–2020	Kyllä

Lisätoimenpiteet	Toimielin/vastuhenkilö	Tavoite- aikataulu	Perustelut
10.4. Käytössä on uusiopaperia ja muita uusiutuotteita.	Marjo Rönkvist, Sirpa Koivisto, toimistosihteerit	jatkuva	Painatuksissa ja tulosteissa käytetään mahdollisuuksien mukaan ympäristömerkittyjä tai kierrätystuotteita. Virallisessa tulostuksessa noudatetaan arkistointiohjeistusta.
10.5. Paperin kulutuksen vähentäminen on tietoinen tavoite.	Jouni Lahtinen, tietohallintopalvelut	2015-2020	Sähköisten palvelujärjestelmien kehittäminen on yksi seurakunnan päätavoitteista tulevina vuosina (2015–2016)
10.6. Seurakunnan toimistolle on hankittu Green Office -tunnus.	Toimistosihteerit	2016-2018	Green Office-tunnus hankitaan joihinkin toimipisteisiin

10.7. Muut toimenpiteet	Markku Laitinen, toimistosihteeri	jatkuva	Hankinnat ja tilaaminen keskitetään kilpailutuksen perusteella.

11 HAUTAUSMAAT JA VIHERALUEET Minimi	Toimielin/vastuhenkilö	Tavoite- aikataulu	Toteutunut
11.1. Hautausmaiden ja viheralueiden ympäristövaikutuksista tehdään selvitys.	Antti Pekuri	2015	Kyllä
11.2. Hoito-ohjeissa on otettu huomioon ympäristöasiat.	Olavi Kivi, työnjohtajat	jatkuva	Kyllä
11.3. Kesäkukkahoidon vaihtoehtona on tarjolla perennahoito.	Antti Pekuri, Olavi Kivi	jatkuva	Kyllä

Lisätoimenpiteet	Toimielin/vastuhenkilö	Tavoite- aikataulu	Perustelut
11.4. Hautausmaiden kulttuurihistorialliset arvot on inventoitu.	Antti Pekuri	jatkuva	Kulttuurihistorialliset arvot on inventoitu kaikilla hautausmailla, lisäksi Vanhalle hautausmaalle on tehty erillisarviointi ja suunnitelmat
11.5. Osa hautausmaasta tai puistoalueesta on luonnonmukaisesti hoidettua aluetta.	Antti Pekuri, Olavi Kivi, Petri Fluuri	jatkuva	Tikkakosken hautausmaa on valtaosin mäntymetsää ja Korpilahden kirkonmäellä on luonnonmukaisen hoidon alueet.
11.6. Istutuksissa suositaan perennoja kesäkukkien sijaan.	Antti Pekuri, Olavi Kivi	jatkuva	Istutuksiin on tarjolla Hosta-suvun matalia perennalajikkeita. Lopullisen päätöksen kukkaryhmästä ja perennahoidosta tekevät omaiset.

11.7. Haitallisista torjunta-aineista on luovuttu.	Antti Pekuri, Olavi Kivi, työnjohtajat	2015-2020	2015–2020 diplomikaudella siirrytään pois haitallisten torjunta-aineiden käytöstä hautausmailla. Erityiskohteet, esim. myrkylliset jättiputkiesiintymät, on kuitenkin torjuttava
11.8. Kasteluveden vähentämiseksi on ryhdytty toimiin.	työnjohtajat	vuosittain	Kasteluvettä pyritään käyttämään vain välttämätön määrä. Omaisten valitsemien kesäkukkien kuivuuden kestävyys vaikuttaa erittäin paljon veden kulutukseen lämpiminä kesinä. Toteutetaan vuosittainen seuranta veden käytöstä / luontaiset sademäärät.
11.9. Hautausmaalla käytetään vähäpäästöisiä työkoneita.	Ari Leppämäki, Jukka Utriainen	jatkuva 2016-2017	Käytössä on mahdollisimman vähäpäästöiset työkoneet. Huollot tehdään säännöllisesti tuntikirjan mukaan. Uusien laitteiden hankinnassa huomioidaan ympäristönäkökohdat, laitteen huollettavuus ja kestävyys. Hankitaan koekäyttöön akulla toimiva sähkökäyttöinen työväline.
11.10. Lajistokartoitukset ja kunnostukset kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa kohteissa	Antti Pekuri, Olavi Kivi	tarvittaessa	Vanhalla hautausmaalla on tehty lajistoinventointi ja puiden kuntokartoitus, liito-oravakartoitus ja alueen hoitosuunnitelma. Myös Korpilahden kirkon piha-alueilla on tehty luontokartoitus, samoin Koivuniemen leirikeskuksen alueella.
11.11. Muut toimenpiteet	Antti Pekuri, Olavi Kivi, työnjohtajat	jatkuva	Ylläpidetään Vanhan hautausmaan historiatietojen www-sivuston mobiilisovellusta. Kunnostetaan historiallisesti arvokkaat hautausmaiden ruumishuoneet. Pidetään vanhat kiviaidat kunnossa. Jäteastiasuojien rakentaminen ja jätteiden lajittelun vakiinnuttaminen toteutetaan opastuksella ja neuvonnalla. Hautausmaiden kuivajätteen ja kynttiläjätteen kierrättäminen polttohakkeeksi Kaikki hautausmailta kerätty maatuva aines kompostoidaan mullaksi omaan käyttöön. Risut, pensaiden oksat ja latvukset haketetaan kompostin joukkoon. Linnunpöntöt ja liito-oravanpöntöt hautausmaille

12 LEIRI- JA KURSSIKESKUKSET Minimi	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite- aikataulu	Toteutunut
12.1. Leiri- ja kurssikeskusten ja kesäkotien toiminnoista tehdään ympäristöselvitys.	Pekka Kirjavainen, Pasi Bom	2015	Kyllä
12.2. Ympäristöselvityksen pohjalta laaditaan leirikeskuksen tai kesäkodin ympäristöohjelma.	Pekka Kirjavainen	2015	Ei, laaditaan tulevalla diplomikaudella
12.3. Jätevedet käsitellään niin, että niistä ei aiheudu valumia vesistöihin eikä pohjaveteen.	Veikko Toivakka, Pasi Bom	jatkuva	Kyllä, leirikeskukset kuuluvat kunnalliseen viemäröintiin - Lehtisaaressa jätevesien käsittely on järjestetty poikkeustoimin
12.4. Arvokkaat luontokohteet on suojeltu tai luontoarvojen säilyminen on turvattu hoito-ohjeissa.	Olavi Kivi, Pekka Kirjavainen	2015– 2020	Arvokkaita lainmukaisia luontokohteita ei leirikeskusten alueella ole, perinnetorpparitila Syvälahti odottaa hoito- ja kunnostussuunnitelmaa.

Lisätoimenpiteet	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite- aikataulu	Perustelut
12.5. Alueella on hyvin hoidettuja pesäpönttöjä ja luontopolkuja.	Pekka Kirjavainen, Ari Kettu, Riitta Lapp-Koskinen	vuosittain	Pesäpönttöjä on runsaasti eri leirikeskusten alueella, joita huolletaan ja uusitaan tarpeen mukaan.
12.6. Seurakunta on vapaaehtoisesti suojellut arvokkaita rantoja tai muita luontokohteita.	Pekka Kirjavainen	2016-2020	Arvokkaita luontokohteita kartoitetaan leirikeskusten alueella.
12.7. Leirikeskukselle on laadittu ympäristöohjeet.	Pekka Kirjavainen	2016	Tullaan laatimaan tulevalla diplomikaudella.

12.8. Muut toimenpiteet	Pekka Kirjavainen	jatkuva	Jatkossakin Vesalan kurssi- ja leirikeskuksen ulkotöistä osan tekee Sovatekin työntekijät - näin tuetaan sosiaalista työllistämistä.

13 METSÄT Minimi	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite- aikataulu	Toteutunut
13.1. Seurakunnan metsiä hoidetaan metsälain mukaisesti ja lain luettelemat erityisen tärkeät elinympäristöt on kartoitettu ja säästetty.	Olavi Kivi	jatkuva	Kyllä, tärkeät elinympäristöt on rajattu metsäkuvioiden ja hakkuiden ulkopuolelle
13.2. Luonnonsuojelulakien ja -ohjelmien mukaiset kohteet on kartoitettu ja suojeltu tai suojelu pantu vireille.	Olavi Kivi	jatkuva	Seurakunnalla on yksi METSO-kohde ja tavoitteena on soidensuojelulain -mukainen suojelukohde.
13.3. Seurakunnan metsät on sertifioitu PEFC- tai FSC-järjestelmän mukaan.	Olavi Kivi	jatkuva	Metsät on PEFC-sertifioitu (sertifikaatti myönnetty 2012)

Lisätoimenpiteet	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite- aikataulu	Perustelut
13.5. Metsänhoidosta vastaavat ovat saaneet lisäkoulutusta metsänhoidon ympäristöasioista.	Olavi Kivi	2015-2020	Osallistutaan järjestettäviin maiseman- tai metsänhoitoa käsitteleviin luontoretkeihin ja tapahtumiin.
13.6. Seurakunta on vapaaehtoisesti rauhoittanut alueitaan luonnonmuistomeriksi tai luonnonsuojelualueeksi.	Ympäristötyöryhmä, Antti Pekuri, Olavi Kivi	2016-2018	METSO-kohde Korpilahdella Hanslammin rauhoitusalueena jatkuu ja soidensuojeluun soveltuva kohde Korpilahdella esitetään liitettäväksi soidensuojeluohjelmaan
13.7. Metsissä on tehty METSO-kartoitus ja kohteita on liitetty METSO-ohjelmaan.	Olavi Kivi, ympäristötyöryhmä	jatkuva	Tarkastellaan METSO-ohjelmaa myös tulevassa Metsäsuunnitelmassa.
13.10. Seurakunta on vapaaehtoisesti siirtänyt metsien kesähakkuut lintujen pesimäajan ulkopuolelle.	Olavi Kivi	vuosittain	Talvihakkuiden lisäksi kesähakkuissa huomioidaan lintujen pesimäajat ja puistohakkuissa otetaan huomioon liito-oravan pesintä.

13.11. Metsissä on tehty uhanalaisten lajien täydennysinventointeja.	Olavi Kivi	vuosittain	Hakkuiden yhteydessä tehdään maastokatselmus ja tarvittaessa tehdään lisäkartoitus
13.12. Otettu käyttöön erirakenteinen metsänhoito.	Olavi Kivi	2016-2020	Tutkitaan mahdollisuus erityisalueen hakkuussa.
13.13. Muut toimenpiteet	Olavi Kivi	2016-2020	Leirikeskusten ja puistometsän alueilla hakkuutähteinä latvukset kerätään maisemallisista syistä. Muut hakkuutähteet jätetään metsäluontoon. Kannot kerätään energiakäyttöön vain jos ne haittaavat metsän uudistamista. Metsälaidunnusta lampaiden hoitamana jatketaan Ellinniemen alueella sopimuksen mukaan. Haapa- tai koivuryhmät talousmetsän sisällä sekä maisemapuut säästetään hakkuissa.

14 LIIKENNE Minimi	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite- aikataulu	Toteutunut
14.1. Seurakunnan liikenne- ja kuljetuskäytäntöjen ympäristövaikutuksista tehdään selvitys.	Ympäristötyöryhmä	2015–2018	Tehdään tulevalla diplomikaudella 2016
14.2. Seurakunnan omien ajoneuvojen energiankulutuksen seuranta ja huollot on järjestetty.	Antti Pekuri, Tiina Heikkinen, Pekka Kirjavainen, Ari Leppämäki, Jukka Utriainen	jatkuva	Kyllä
14.3. Autoja ja muita kulkuvälineitä hankittaessa ympäristöominaisuudet ovat yksi valintakriteeri.	Markku Laitinen	jatkuva	Kyllä

14.4. Ajoneuvoissa ja työkoneissa käytetään puhtaimpia markkinoilla olevia polttoaineita ja öljyjä.	Ari Leppämäki	jatkuva	Kyllä
---	---------------	---------	-------

Lisätoimenpiteet	Toimielin/vastuuhenkilö	Tavoite-aikataulu	Perustelut
14.5. Seurakunnan työntekijöille on annettu taloudellisen ajotavan koulutusta.	Ympäristötyöryhmä	2017	Taloudellisen ajotavan koulutusta järjestetään seurakunnan autoa työvälineenä käyttäville.
14.6. Kimppakyydit ja yhteiskuljetukset	Kaikki työntekijät	jatkuva	Suositellaan alueseurakuntia ja työntekijöitä käyttämään kimppakyytejä työhön liittyvässä matkustamisessa
14.7. Seuranta kävelyn, pyöräilyn ja julkisen liikenteen käytössä työmatka- ja muussa liikkumisessa	Ympäristövastaavat, ympäristötyöryhmä	2016-2017	Julkisten ajoneuvojen käytön seuranta toteutetaan ja neuvonnalla edistetään kestävästä liikkumisesta pyöräillen ja kävellen. Valmistellaan Liikenne-osiosta juliste kerhojen ja nuorten kasvatukseen käyttöön. Hankinnoissa veloitetaan bussikuljetusten kilpailuttamiseen.
14.8. Toimintojen logistiikkaa on kehitetty vähemmän liikennettä vaativaksi.	Markku Laitinen, Jouni Lahtinen	2015-2020	Logistiikan suunnittelua jatketaan sisäisen kuljetuksen ja ulkoisen matkustamisen osalta. Työntekijöiden avuksi liikkumisen vähentämiseksi käytetään sähköistä asiointia ja verkkoneuvotteluja.
14.9. Auton vaihtaminen vähäpäästöiseen malliin.	Markku Laitinen		Kaluston uudistamisessa käytetään vähäpäästöisyyttä yhtenä hankintakriteerinä.
14.10. Muut toimenpiteet.	Ympäristötyöryhmä, Sirpa Koivisto Tukipalveluiden päälliköt, alue seurakuntien kappalaiset		Liikennejuliste julkaistaan osana kasvatustyötä. Retket ja leirit pyritään suuntaamaan lähialueille.